

Uluslararası Ekonomik Sorunlar

Uluslararası Ekonomik Sorunlar dergisi

Yıl: 12 • Sayı: 44 • Temmuz 2012

Sahibi

T.C. Dışışleri Bakanlığı adına
Mithat RENDE
Büyükelçi, Çok Taraflı Ekonomik İşler Genel Müdürü

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Naciye Gökçen KAYA
Elçi, Çok Taraflı Ekonomik İşler Genel Müdür Yardımcısı

Yönetim Adresi: T.C. Dışışleri Bakanlığı Balgat - ANKARA
Tel: 0312 292 16 06 • Faks: 0312 292 27 85
E-posta: gkaya@mfa.gov.tr

Tasarım Uygulama Baskı Hazırlık - Baskı

Afşaroğlu Matbaası
Kazım Karabekir Cad. Altuntop İşhanı No: 87/7 İskitler / Ankara
Tel: 0312 384 54 88 - 384 54 98 • Faks: 0312 384 54 98
E-posta: farukafsar@gmail.com

Baskı Tarihi: Temmuz 2012

ISSN: 1306-8431 • 1306-844X (e yayın)

Üç Ayda Bir Yerel Süreli Yayın Olarak Yayımlanır. Ücretsizdir.

İçindekiler

- 5 Sunuş**
- 7 Prof. Dr. Ahmet DAVUTOĞLU**
Minister of Foreign Affairs of The Republic of Turkey
Celebrating 20th Anniversary of The Black Sea Economic
Cooperation Organization (BSEC)
- 11 Numan HAZAR**
ECO (Economic Cooperation Organization) and Eminent
Persons Group (EPG)
- 21 Adnan Altay ALTINÖRS**
Sürdürülebilir Kalkınma, Rio+20 Zirvesi ve Türkiye
- 35 Engin SABANCI**
Karadeniz Ekonomik İşbirliğinde 20 Yıl Sonra Yeni Bir
Hesap
- 45 Vladimir FLOREA &
Haydar ÖZKAN**
BSEC-URTA: 11 Years of Activities and Public-Private
Cooperation
- 65 Yıldız Tuğba KURTULUŞ KARA**
Dünya Ticaret Örgütü-Bölgesel Ticaret Anlaşmaları
İlişkisi: Sorunlar, Çözümler ve Türkiye'ye Yansımaları

*Bu dergide yayınlanan gözlem ve görüşler değerli yazarlara aittir. Dışişleri
Bakanlığı'nı bağlamamaktadır.*

Sunuş

Değerli Okurlar,

Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi'nin 44. Sayısında yine sizlerle birlikte olmaktan büyük mutluluk duymaktayız.

Dergimizin bu sayısında, Dışişleri Bakanımız Sayın Prof. Dr. Ahmet Davutoğlu, 26 Haziran 2012 tarihinde, İstanbul'da ülkemizin ev sahipliğinde düzenlenen Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (KEİ) 20. Yıldönümü Devlet/Hükümet Başkanları Zirvesi vesilesiyle yayınlanan bir makalesiyle bizleri onurlandırmaktadır. Zirve günü KEİ Dışişleri Bakanları Konseyi Özel Toplantısına ev sahipliği yapan Sayın Bakanımız, KEİ'nin Karadeniz, Hazar Denizi ve Akdeniz'i birleştiren önemli projeleri hayata geçirebilecek bir konumda olduğunun altını çizmekte ve Avrasya Bölgesinin tam kalbinde yeralan Karadeniz bölgesinin barış, istikrar ve refah bölgesi haline gelmesini teminen ülkemizin her türlü gayreti göstermeye devam edeceğini vurgulamaktadır.

Bu sayıda yine ilginizi çekeceğini umduğumuz başka konularla da karşınıza çıkıyoruz.

İkinci sırada, yine ülkemizin kurucu üyesi olduğu bir başka bölgesel örgüt olan Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (ECO) çerçevesinde oluşturulan Akil Adamlar Grubunda ülkemizin temsilcisi olarak görev yapan Emekli Büyükelçi Sayın Numan Hazar'ın, ECO ve Akil Adamlar Grubu ile ilgili düşüncelerini kaleme aldığı bir makalesi yer almaktadır. Ülkemizin ev sahipliğinde 23 Aralık 2010 tarihinde İstanbul'da gerçekleştirilen Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (ECO) 11. Devlet/Hükümet Başkanları Zirvesi sırasında Sayın Cumhurbaşkanımız, ECO 2015 Vizyon Belgesi'ni ve genel olarak Örgüt'ün kuruluş yapısı ile çalışmalarını gözden geçirmek ve etkinliğini arttırmak için alınması gereken önlemlere iliş-

kin tavsiyeler hazırlamak amacıyla bir Akil Adamlar Grubu kurulmasını önermiştir. Sözkonusu öneri kabul edilerek, Zirve sonunda yayınlanan İstanbul Bildirisinde yer almış ve daha sonra hayata geçirilmiştir.

Bir sonraki makalede, Birleşmiş Milletler Nezdindeki New York Daimi Temsilciliğimiz Başkatipli Sayın Adnan Altay Altınörs, Daimi Temsilcimiz Büyükelçi Sayın Ertuğrul Apakan ile birlikte müzakerelerine katıldığı Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı (Rio+20 Zirvesi) hakkında gözlem ve bilgilerini paylaşmaktadır. 20-22 Haziran 2012 tarihlerinde Brezilya'nın ev sahipliğinde Rio de Janeiro'da düzenlenen ve tüm dünyadan yaklaşık 50 bin kişinin katıldığı Zirve'de ülkemizi, Sayın Başbakanımızın başkanlığında, bir Başbakan yardımcısı, dört Bakan ve çok sayıda Milletvekilimizin yer aldığı geniş bir heyet temsil etmiştir.

İzleyen makale, 20. Kuruluş Yıldönümü münasebetiyle yine KEİ'ye ayrılmıştır. Başbakanlık Uzmanı Sayın Engin Sabancı, "Karadeniz Ekonomik İşbirliğinde 20 Yıl Sonra Yeni Bir Hesap" başlıklı makalesinde, KEİ çerçevesindeki işbirliğinin devlet odaklı mı, yoksa özel sektör odaklı mı devam etmesinin yararlı olacağı hususunu irdelemektedir. Sayın Sabancı'nın KEİ konulu bir kitap çalışması da bulunmaktadır.

Beşinci sırada ise, KEİ'nin en önemli işbirliği alanlarından birini oluşturan ulaştırma alanındaki KEİ projelerinin ayrıntılı olarak ele alındığı KEİ-Kara Taşıma Dernekleri Birliği (BSEC-URTA) Başkanı Romanya'dan Sayın Vladimir FLOREA ile Genel Sekreter Sayın Haydar ÖZKAN imzalı "BSEC-URTA: 11 Years of Activities and Public-Private Cooperation" başlıklı makale yer almaktadır.

Son olarak, Ekonomi Bakanlığı, Dış Ticaret Uzmanı, Sayın Yıldız Tuğba Kurtuluş Kara, "Dünya Ticaret Örgütü-Bölgesel Ticaret Anlaşmaları İlişkisi: Sorunlar, Çözümler ve Türkiye'ye Yansımaları" başlıklı makalesiyle dergimize katkıda bulunmaktadır. Makale, yazarın Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği ve Uluslararası Ekonomik İlişkiler Ana Bilim Dalında yürüttüğü Doktora çalışması çerçevesinde 11 Ocak 2012 tarihinde savunduğu ve oybirliği ile başarılı bulunan Doktora tezinin bir uyarlamasıdır.

Yeni sayımızda tekrar buluşmak dileğiyle...

N. Gökçen KAYA

Celebrating 20th Anniversary of The Black Sea Economic Cooperation Organization (BSEC)

Prof. Dr. Ahmet DAVUTOĞLU

Minister of Foreign Affairs of The Republic of Turkey

Today we are celebrating under the co-chairmanship of Turkey and Serbia the 20th Anniversary of the Organization of the Black Sea Economic Cooperation (BSEC), a unique economic cooperation platform bringing together 12 countries that form the wider Black Sea region. This Organization is well placed to serve for developing important projects that connect the Caspian Sea, Black Sea and the Mediterranean. Its aim is to transform the Black Sea, the Caucasus and the Caspian region into a field of peace, stability and prosperity by following an inclusive approach that is to the benefit of all stakeholders.

Profound historic links have for long existed between BSEC member states. These links were all but frozen during the Cold War. Following the collapse of the Berlin Wall, in the last two decades, BSEC has contributed to transforming the mutual perception between Black Sea riparian countries and beyond. BSEC enabled us to exchange views on all forms of global and regional issues. It first helped overcome ideological barriers, and then convinced participating states from

different cultural and religious backgrounds that common undertakings would only multiply potential benefits.

Following this new mindset, key transportation projects were launched within the framework of BSEC such as the Black Sea Ring Highway Project and the Motorways of the Sea. These projects need to be completed to economically strengthen the region. The diversity of transportation routes will help rebuild an important commercial bridge between the Middle East and the Balkans as well as between Europe and Asia. This bridge will resuscitate the ancient Silk Road. We also need to develop new railway projects, like the Baku-Tbilisi-Kars project. Moreover, since the Black Sea connects regions that are rich in natural resources via key energy supply corridors with Europe, we need to step up cooperation in the energy field.

BSEC has contributed to transforming the mutual perception between Black Sea riparian countries and beyond. BSEC enabled us to exchange views on all forms of global and regional issues. It first helped overcome ideological barriers

The trade volume between BSEC member states still remains low compared to their trade with other partners. We need to discuss within the BSEC platform ways and means to liberalize regional trade. Moreover, we should also allow innovation to move more quickly across borders. Cooperation in science and technology by sharing and disseminating success stories and best practices is key to enhance productivity.

Tourism is another priority area for cooperation within the framework of BSEC. The Black Sea has several attractive touristic resorts that are endangered by both land-based and maritime pollution. This situation shows how important it is to develop sustainably, taking into account the needs of the Black Sea environment.

Our region can only flourish if we can maintain the attractiveness of our towns and cities in parallel with projects that contribute to economic growth. We also need to promote tourism because it helps to bring different peoples of our region together in order to promote mutual understanding and cultural diversity.

Ultimately, regionalism and the strength of the Black Sea regional identity rest upon the involvement of civil society, NGOs, business and trade chambers and the media. The more our people feel that they belong to the Black Sea region, or in a wider context, sub-region, the easier it will be to discuss regional political issues. The 20th Anniversary Summit encourages the civil society dimension with parallel sessions that are being held with the participation of civil society organizations and academicians.

Turkey fully supports the strengthening of BSEC bodies. We also need to have a clear vision and adequately prepare BSEC so that it is ready to operate efficiently by the year 2020 and beyond. We should construct a more comprehensive regional framework, and envisage the creation of a high-level consultation group that discusses unresolved conflicts.

I would like to conclude by reiterating my pleasure in hosting the 20th Anniversary Summit, and wish BSEC continued success. I am convinced that progress in all of the above mentioned areas would bring huge added value for BSEC member states. Turkey believes in the BSEC vision for the future and will do its utmost to realize a zone of prosperity, a center of attraction in the heart of Eurasia.

We also need to have a clear vision and adequately prepare BSEC so that it is ready to operate efficiently by the year 2020 and beyond.

Turkey believes in the BSEC vision for the future and will do its utmost to realize a zone of prosperity, a center of attraction in the heart of Eurasia.

ECO (Economic Cooperation Organization) and Eminent Persons Group (EPG)

Numan HAZAR

Ambassador (R)
Turkey's Representative and Chairman of the ECO Eminent Persons
Group (EPG)

Economic Cooperation Organization (ECO) was established to promote economic integration as well as technical and cultural cooperation among member states.

Originally, Iran, Pakistan and Turkey created in 1964 the organization of "Regional Cooperation for Development" (RCD). Indeed, RCD realized some economic, technical and cultural projects. During the cold war period in the bipolar era, the leaders of these countries believed that historical, cultural, geographical and religious bonds will be enough to realize close cooperation among the member countries to contribute to their efforts to ensure economic development and to raise their living standards.

Nevertheless, in 1979 after the Islamic Revolution in Iran all activities of the organization were suspended.

In 1985, founders of the organization, aware of the importance of the regional cooperation and integration, decided to reactivate RCD, but they changed the name of the organization as Economic Cooperation

Organization (ECO). This new organization became active in 1990 when foreign ministers of three founding members signed in Islamabad during an extraordinary meeting an Amendment Protocol to the original Izmir Treaty. In 1992, Central Asian Republics (Kazakhstan, Uzbekistan, Kyrgyzstan, Tajikistan and Turkmenistan) as well as Afghanistan and Azerbaijan joined the Organization. ECO which thus became an organization with 10 members, acquired international recognition and prestige.¹

The ECO countries in geographical terms, cover a vast area. This is geographically a contiguous territory with seven million square kilometers.

They have, in total, a population of 350 million people.

The ECO countries in geographical terms, cover a vast area. This is geographically a contiguous territory with seven million square kilometers.

They have, in total, a population of 350 million people.

The ECO region is located in a strategically important part of the world.

There is an affinity and very close cultural interaction among member states. Historical ties are also significant.

Member states of the ECO are rich in natural resources and energy.

Proximity to major powers such as Russia, China and the European Union is another significant feature.

There exists transport linkages especially through cross-country railroad networks and highways in most of the member states.

1 Elaheh Koolaei, The Economic Cooperation Organization (ECO) Achievements and Prospects, University of Tehran, 2010, pages 2-8.

All these indicate that there is a great potentiality for the success of the organization.

I must also add that basically the ECO is a technical organization not a political one, aimed at realising close economic and technical cooperation and integration among member states. Indeed, from the very beginning, the Organization has been able to bring about and to complete many significant projects.

ECO's headquarters is located in Tehran, Iran.

Main organs of the Organization are as follows: ²

1. **Summit Meetings:** Heads of State or Governments hold Summit Meetings every two years (biennially) or more often if considered necessary by Member States .
2. **Council of Foreign Ministers (COM):** This is the highest policy and decision-making and executive body of the organization. Meetings are held at least once a year or when it is deemed necessary.
3. **Council of Permanent Representatives (CPR):** The Council is composed of Ambassadors of Member States resident in Tehran accredited to the ECO as well as a Director General in charge at the Foreign Ministry of Iran. It is responsible on behalf of the Council of Ministers for carrying out its policies.
4. **Regional Planning Council (RPC):** This body comprises the heads of the Planning Organizations and/or such other representatives of corresponding authority. The RPC meets at least once a year to

---

2 Economic Cooperation Organization Treaty of Izmir ECO Vision 2015, Tehran 2009.

evolve programmes of action along with a review of past programmes and evaluation of results achieved to be submitted to the Council of Ministers.

5. Secretariat: The Secretariat is headed by the Secretary General. It also comprises 3 Deputy Secretary Generals and such staff as the Organization may require. The role of the Secretariat is to initiate, coordinate and monitor the implementation of ECO activities and to service the meetings of the Organization.
6. Specialized Agencies and Regional Institutions: They are in specific fields of cooperation. The number, nature and objectives of the agencies and institutions are determined by the Council of Ministers. Specialised agencies include Cultural Institute, Science Foundation and Educational Institute. There are also various regional institutions such as ECO Shipping Company, Chamber of Commerce and Industry (Turkey proposed to host its headquarters in Istanbul, one of the major finance centers in the world), Trade and Development Bank, Reinsurance Company, Consultancy and Engineering Company etc.

The ECO realized various agreements to promote economic cooperation and integration.

ECO Trade Agreement (ECOTA) adopted in 2003 aimed at reducing tariffs. Afghanistan, Iran, Pakistan, Tajikistan and Turkey signed the Agreement.

The Transit Transport Framework Agreement. According to this Agreement a Transit Coordination Council was established. The Council has four

committees: Insurance Committee, Railways Committee, Roadways Committee and Legal Committee.

There are also various agreements formulated by the ECO such as Encouraging and Protecting Investments, Cooperation among Cooperative Sectors, Establishment of ECO Smuggling and Customs Offences Data Bank, Reinsurance Company of ECO, Agreement on facilitating the issuance of visas for merchants and businessmen of the Member States, ECO Trade and Development Bank which became operational in 2006 (its headquarters is located in Istanbul, Turkey) etc.

In view of the slow progress of the ECO towards achieving its aims and objectives the Council of Ministers decided in 2003 to set up an Eminent Persons Group (EPG) among the member states with specific mandate to submit its recommendations, in collaboration with the Secretary General, to the Council of Ministers.

The EPG agreed that the ECO should have a vision strategy for the next decade considering the experiences of other economic organizations and the priorities of UN Millenium Development Goals.

The EPG suggested that a Senior Officials Meeting (SOM) may be held in between the two Council of Ministers' Meetings to closely monitor the status of implementation of various ECO projects.

The EPG report also said that the the decision-making process as prescribed in the Izmir Treaty (in principle on the basis of unanimity) should be maintained for the

The EPG agreed that the ECO should have a vision strategy for the next decade considering the experiences of other economic organizations and the priorities of UN Millenium Development Goals.

time being . However, while adhering to this article, the member states may be encouraged to take decisions on the basis of simple majority in the case of non-vital issues .

Another important step taken by the Organization is the Document of ECO Vision 2015 adopted by the Ministers of Foreign Affairs of Member States in their meeting in Astana, Kazakhstan on 1 October 2005.³

In this Document Foreign Ministers declared that they wish to adopt a Vision of ECO taking into account the opportunities and challenges of the globalization process, the rapid social, economic, political and technological developments in the world and prospects in the decades ahead which need to be addressed adequately through a common and collective approach.

In the ECO Vision 2015 Document Foreign Ministers agreed, inter alia, on the following:

- A commitment to reduce tariffs to the extent already agreed in ECO Trade Agreement (ECOTA) and remove para tariffs and non-tariff barriers in trade among the ECO member states by the year 2015.
- A more active and important role to be reserved to private sectors.
- The reiteration of the vital role of the banks and financial institutions in the ECO region in financing and accelerating economic growth as well as promoting privatization process and structural reforms.

---

3 Economic Cooperation Organization Treaty of Izmir ECO Vision 2015, Tehran 2009, pp 21-32.

ECO (Economic Cooperation Organization) and Eminent Persons Group (EPG)

- Promotion of investment in the ECO region particularly in the priority areas of trade, transport and energy.
- The importance of transport and communications infrastructure in promoting regional economic growth and cooperation.
- Adoption of policies and strategies for the promotion and attraction of Foreign Direct Investment.
- Technical cooperation in various fields and cooperation in the fields of agriculture and environment.
- Taking necessary measures for the development of human resources and to improve social, educational and health standards of the ECO peoples.
- Measures on drug control, organized crimes and related matters.
- Promotion of tourism in the ECO region.

Undeniably, the ECO realized until now a significant progress. In today's world, however, it is not possible to make a satisfactory assesment in view of and as compared to the high potentiality of member states which could carry out more in their cooperation in all fields.

ECO can do, no doubt, much better. When the Organization is much more active, this will serve best interests of all member countries.

As we see it, there is a great potential for the member states to take benefit from the opportunities offered by the ECO on the way of cooperation and integration.

Undeniably, the ECO realized until now a significant progress. In today's world, however, it is not possible to make a satisfactory assesment in view of and as compared to the high potentiality of member states which could carry out more in their cooperation in all fields.

Despite this positive ground, we can easily say that a strong political will is required to achieve the targets enshrined in the ECO Vision 2015.

As a matter of fact, during the 11th Summit Meeting of ECO held in Istanbul on 23 December 2010 the President of the Republic of Turkey and the Chairman of the Summit Abdullah Gül proposed that an Eminent Persons Group, comprising experts from the member states should be established to make in-depth study/ review of the ECO Vision 2015.

President Gül, in his statement, referring to the fact that member states have set certain targets to be achieved until 2015 in order to strengthen cooperation among themselves in a wide range of areas from trade and investment to transport and communication, energy and environment to agriculture and industry, he said that the entry into force of the ECO Trade Agreement (ECOTA) will assist member states in passing over a critical threshold toward the economic integration.

President Gül also added the following: " Therefore, we have to admit that the 7% intra-trade is a failure for all of us. If we make a comparison, the intra-trade in the European Union equals to 65% of the total trade volume of the EU. Low performance recorded in this respect sets forth the absolute necessity for signing and implementing the ECOTA by all member states."

At the end, Istanbul Declaration, issued after the Summit Meeting, referred to the mission of the Eminent Persons Group (EPG) in following words, thus defining the mandate given to it:

The Head of State/Government ..... " welcomed the initiative by Turkey to establish an Eminent Persons

Group (EPG) to study and review the work of the Organization including the ECO Vision 2015 in order to enhance the dynamism, efficiency and visibility of the Organization and provide recommendations to be submitted to the Council of Ministers. ”

In 2011 member states appointed their representatives in the Eminent Persons Group (EPG). The distinguished members of EPG are qualified personalities with an invaluable international or diplomatic experience.

The First Meeting of the EPG was held, upon the invitation of Turkey as Chairman in Office, in Ankara on 25-26 July, 2011. This inaugural meeting made possible a preliminary exchange of view among participating EPG members in the light of the mandate given by the Istanbul Summit. In this meeting, it was agreed on the schedule of the next meetings.

In the Second Meeting held in Tehran on 3-4 October 2011, the EPG adopted its Work Programme. During the Meeting the EPG made a review and evaluation of the overall performance of the Organization in terms of achieving its aims and objectives in different sectors during the last two decades. Views were expressed also on follow-up mechanism to monitor and evaluate the overall performance of the Organization, underlining the need to establish a Troika mechanism comprising the current, previous and future Chairman of the ECO. The EPG also agreed to take benefit of the experiences of other international organizations. It was also discussed issues related to the coordination and follow-up of decisions, the efficiency of communication between the Secretariat and the Member States as well as an increased level of participation of the Member States in the ECO's Meetings.

One should emphasize, however, the fact that everything will depend on the political will of the member states to implement all necessary measures for a better functioning organization.

The Third Meeting of the EPG took place in Tehran on 22-24 November, 2011 in Tehran. On this occasion the Secretariat made a detailed presentation on the current recruitment policy and practices of the Organization. The Secretariat expressed also its views on the current Organizational Chart as well as on a revised Organizational Chart it proposed. The briefing by the Secretariat was followed by an in-depth exchange of views among participants. EPG members also reviewed decision-making mechanism and considered solutions to this issue which blocks sometimes important decisions.

During these meetings the EPG reached also some decisions. At this stage, they are not revealed since its work is confidential.

The EPG will continue to work during this year and prepare its report that will contain its recommendations aimed at enhancing efficiency, dynamism and visibility of the Organization. The report will be submitted by the EPG to the Council of Ministers prior to the ECO Summit Meeting. The Meeting of the Council of Ministers as well as the Summit Meeting are planned to take place in the course of 2012 in Baku .

One should emphasize, however, the fact that everything will depend on the political will of the member states to implement all necessary measures for a better functioning organization. But, we should always keep in mind the fact that, when the ECO functions in the future as an efficient, dynamic and visible international organization, this will serve, undoubtedly, best interests of all the member states.

Sürdürülebilir Kalkınma, Rio+20 Zirvesi ve Türkiye

Adnan Altay ALTINÖRS

Başkatip
Birleşmiş Milletler Nezdinde TC Daimi Temsilciliği
New York

Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı (Rio+20 Zirvesi), 20-22 Haziran 2012 tarihlerinde Brezilya'nın ev sahipliğinde Rio de Janeiro'da düzenlenmiştir. Yaklaşık 50 bin katılımcının izlediği sözkonusu Konferansın Zirve bölümüne 120 civarında Devlet ve Hükümet Başkanı ile çok sayıda Bakan katılmıştır. Türkiye, Konferansa Sayın Başbakanımızın başkanlığında geniş bir heyetle, aktif bir şekilde katılım sağlamıştır.

Sürdürülebilir Kalkınma Kavramı ve Uluslararası Alanda Gelişimi:

Sürdürülebilir kalkınma, temelde şimdiki ve gelecek nesiller için daha iyi bir yaşam kalitesi sağlanmasını, bu gerçekleştirilirken doğanın ve gezegenimizin sınırlı kaynaklarının gözetilmesini öngörmektedir.

Hızlı ve istikrarlı ekonomik kalkınma, bireylerin ihtiyaçlarını karşılayan sosyal kalkınma, çevrenin korunması ve doğal kaynakların akıllı kullanımı sürdürülebilir kalkınmanın başlıca amaçlarını oluşturmaktadır.

Esasen sürdürülebilir kalkınmanın odağında insan vardır. Bununla birlikte, uzun yıllar boyunca sürdürülebilir kalkınma daha çok çevresel bir konu olarak algılanmış, ekonomik ve sosyal boyutlarına daha az önem atfedilmiştir.

Günümüzde 7 milyar olan dünya nüfusunun, 2050'lerde 9 milyara ulaşması beklenmektedir. Yeryüzünde her 5 kişiden biri aşırı yoksullukla mücadele etmektedir. Günde 1.25 doların altında bir gelire yaşamlarını sürdürmeye çalışan toplumun bu kesimleri sosyal güvence, eğitim ve sağlık hizmetlerinden de yoksun durumdadırlar. 1 milyar insan açlıkla mücadele etmektedir. Milyarlarca insan temiz sudan, sanitasyondan ve elektrikten yoksundur. Öte yandan, sera gazı salımları artmakta, küresel ısınma devam etmektedir. Biyolojik çeşitlilik hızla azalmaktadır. Doğal kaynaklar savurgan bir biçimde harcanmakta, çevre kirletilmektedir.

Tüm bu hususlar göz önünde bulundurulduğunda, sürdürülebilir kalkınmaya niçin ihtiyaç olduğu sorusuna yanıt vermek zor olmayacaktır.

Sürdürülebilir kalkınma, aslında dünyanın içinde bulunduğu bir değişim süreci olup, bu süreçte bireylerden hükümetlere, özel sektörden sivil topluma kadar herkese görevler düşmektedir.

Bu çerçevede, uluslararası toplum sürdürülebilir kalkınmaya ilişkin kavramları 40 yılı aşkın bir süredir tartışmakta, politikalar üretmekte ve bunları hayata geçirmeye çalışmaktadır.

5-16 Haziran 1972 tarihlerinde Stokholm'de gerçekleştirilen *Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı* sonucunda kabul edilen Stockholm

Sürdürülebilir kalkınma, aslında dünyanın içinde bulunduğu bir değişim süreci olup, bu süreçte bireylerden hükümetlere, özel sektörden sivil topluma kadar herkese görevler düşmektedir.

Bildirisi'yle, çevre ve kalkınma konuları ilk olarak birlikte ele alınmış, çevresel bilgilerin toplanacağı bir veri bankası ile bir çevre fonu oluşturulması kararlaştırılmış, BM Çevre Programı'nın (UNEP) kurulması yönünde karar alınmış ve nükleer silahların test edilmesinin yasaklanması yönünde çağrıda bulunulmuştur.

1983'te dönemin Norveç Başbakanı Gro Harlem Brundtland başkanlığında kurulan bağımsız komisyon (*Brundtland Komisyonu*), 1987'de "Ortak Geleceğimiz" başlığı altında yayınladığı raporda, kalkınma stratejilerinin doğal kaynakların ve ekosistemlerin sınırlarını dikkate alması gerektiğinin altını çizmiş, ayrıca yoksulluğun azaltılmasının çevresel açıdan sürdürülebilir kalkınmanın temel şartı olduğunu vurgulamıştır.

3-4 Haziran 1992 tarihlerinde Brezilya'nın Rio de Janeiro şehrinde gerçekleştirilen *Yeryüzü Zirvesi* sürdürülebilir kalkınma konusunda kavramların olgunlaştırılması ve eyleme dönüştürülmesine yönelik kararların alındığı tarihi önemde bir toplantı olmuştur. Zirve'de Çevre ve Kalkınma Üzerine Rio Bildirisi, Gündem 21, Orman İlkeleri Bildirisi kabul edilmiş, BM Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu kurulmuş, BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ile BM Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi imzaya açılmıştır. Söz konusu belgeler bütün olarak, sürdürülebilir kalkınma ve çevrenin korunması alanlarında uluslararası toplum açısından temel ahdi çerçeveyi teşkil etmektedir.

Barış, kalkınma ve çevrenin birbirine bağlı ve ayırt edilemez olduğunu belirten Rio Bildirisi, bir bakıma sürdürülebilir kalkınmanın anayasasını oluşturmaktadır. Bugünkü ve gelecekteki nesillerin kalkınma ve çevresel ihtiyaçlarının eşitlikçi bir

3-4 Haziran
1992 tarihlerinde
Brezilya'nın Rio de
Janeiro şehrinde
gerçekleştirilen
Yeryüzü Zirvesi
sürdürülebilir
kalkınma
konusunda
kavramların
olgunlaştırılması
ve eyleme
dönüştürülmesine
yönelik kararların
alındığı tarihi
önemde bir toplantı
olmuştur.

Rio+20 Konferansı, sürdürülebilir kalkınmayla ilgili mevcut politika ve taahhütlerin ele alınmasını, değişen koşullar bağlamında gözden geçirilmesini ve gelecekte karşılaşılabilecek sorunlara şimdiden çözüm aranmasını, ayrıca uluslararası kalkınma politikalarının orta vadeli çerçevesinin belirlenmesini amaçlamıştır.

biçimde karşılanması amacıyla kalkınma hakkının hayata geçirilmesine vurgu yapan anılan belge, egemen devletlerin kendi doğal kaynaklarını kullanma haklarını da teyit etmiş, ülkeler arasındaki çevreyle ilgili meselelere BM Şartı çerçevesinde barışçıl bir biçimde çözüm aranmasını öngörmüştür. Yoksulluğun azaltılması, çevrenin korunması, sürdürülemez üretim ve tüketim kalıplarının terk edilmesi, uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi, uluslararası ekonomik sistemin ekonomik gelişme ve sürdürülebilir kalkınmayı destekleyecek şekilde teşvik edilmesi, proje ve faaliyetlerle ilgili çevresel etki değerlendirmesi yapılması, halkın çevre ile ilgili karar alma süreçlerine katılması gibi hususlar Rio Bildirisi'nin ortaya koyduğu en önemli ilkeler olmuştur.

26 Ağustos-4 Eylül 2002 tarihlerinde Johannesburg'ta yapılan *Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi*'nde, büyük ölçüde Rio'da alınan kararların daha etkin bir biçimde uygulanmasına yönelik eylemlerin çerçevesini belirleyen Johannesburg Eylem Programı kabul edilmiştir.

Rio+20 Konferansı'nın Amacı, Hazırlıkları ve Temaları:

1992 Yeryüzü Zirvesinden bugüne sürdürülebilir kalkınma alanında kaydedilen gelişmelerin, elde edilen sonuçların ve henüz karşılanmayan taahhütlerin ele alınması ve önümüzdeki yıllar için yeni hedefler belirlenmesi amacıyla düzenlenen *BM Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı'nın (Rio+20 Zirvesi)* iki ana teması, “yoksulluğun azaltılması ve sürdürülebilir kalkınma bağlamında yeşil ekonomi” ve “sürdürülebilir kalkınma için kurumsal çerçeve” olarak belirlenmiştir.

Rio+20 Konferansı, sürdürülebilir kalkınmayla ilgili mevcut politika ve taahhütlerin ele alınmasını, değişen

koşullar bağlamında gözden geçirilmesini ve gelecekte karşılaşılabilecek sorunlara şimdiden çözüm aranmasını, ayrıca uluslararası kalkınma politikalarının orta vadeli çerçevesinin belirlenmesini amaçlamıştır.

Konferansa giden süreçte, 2002 Johannesburg Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nin aksine, bölgesel ve küresel ölçekte kapsamlı hazırlıklar gerçekleştirilmemiştir. Hazırlık çalışmaları daha çok ülkelerin ve bölgesel kuruluşların kendi kararlarına bırakılmış ve Konferans için zorunlu katkılar talep edilmemiştir. Bu bağlamda, Rio+20 hazırlık sürecinin odak noktası, ülkelerin doğrudan katkı yaptıkları taslak sonuç belgesi olmuştur.

Öte yandan, BM Genel Sekreteri tarafından oluşturulan ve Başbakan Yardımcısı Sayın Ali Babacan'ın da üyesi olduğu *Küresel Sürdürülebilirlik Paneli*, yaklaşık bir buçuk yıl süren çalışmalar sonucunda "Resilient People, Resilient Planet – A Future Worth Choosing" başlıklı raporunu yayımlamıştır. Benzer şekilde, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) da "Sustainability and Equity: A Better Future for All" başlıklı 2011 Yılı İnsani Kalkınma Raporu'nda sürdürülebilir kalkınma ile eşitlikçilik arasındaki bağlantıyı ele almıştır. Konferans'a insani kalkınma konusunda kuvvetli bir mesaj vermek üzere ülkemiz ve UNDP tarafından 22-23 Mart 2012 tarihlerinde İstanbul'da üst düzeyli *Küresel İnsani Kalkınma Forumu* düzenlenmiş ve bu etkinlik sonucunda İstanbul Bildirisi kabul edilmiştir.

Sonuç Belgesi:

Rio+20 Konferansının temel çıktısını, Devlet ve Hükümet Başkanları tarafından onaylanan "*The Future We Want*" başlıklı sonuç belgesi oluşturmuştur.

Rio+20
Konferansının
temel çıktısını,
Devlet ve Hükümet
Başkanları
tarafından
onaylanan "*The
Future We
Want*" başlıklı
sonuç belgesi
oluşturmuştur.

Sonuç belgesi, önümüzdeki dönemde uluslararası toplum ve BM sistemi için bir rehber olacaktır. Esasen anılan metin, BM’de süregelen tartışmaların ve daha önceki konferansların sonuçlarını bir araya getiren bir çerçeve oluşturmuştur.

Belge, sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik, sosyal ve çevresel boyutları arasında dengeyi gözetirken, işsizlik, yoksulluk, açlık ve sosyal adaletsizlik gibi günümüzün en önemli sorunlarına çözümler aramaktadır. Eşitlikçilik ilkesini ön plana çıkartan belgede, ülkemizin de katkılarıyla insan sürdürülebilir kalkınmanın temeline yerleştirilmiştir.

Sonuç belgesi, önümüzdeki dönemde uluslararası toplum ve BM sistemi için bir rehber olacaktır. Esasen anılan metin, BM’de süregelen tartışmaların ve daha önceki konferansların sonuçlarını bir araya getiren bir çerçeve oluşturmuştur.

Sonuç belgesinin müzakerelerinin Eşbaşkanlığını Güney Kore ve Antigua-Barbuda yürütmüştür. Eşbaşkanlar, BM Sekreteryası ile birlikte, üye ülkeler ve ana grupların (major groups) ilettikleri görüş ve öneriler doğrultusunda sonuç belgesinin ilk taslağını (zero draft) hazırlamış ve Ocak 2012’de tartışmaya açmıştır.

Taslak belge üzerinde New York’ta yapılan müzakerelerde, üye ülkelerin yaptıkları yorumlar ve getirdikleri yeni öneriler çerçevesinde ilk taslak büyük ölçüde değişmiştir. Müzakere metninin uzunluğu bir noktada 200 sayfaya yaklaşmıştır.

Müzakereler, 19 Çalışma Grubu bünyesinde yürütülmüştür (Giriş Bölümü; Yeşil Ekonomi; Kurumsal Çerçeve; Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri; Uygulama Araçları; Gelişmekte Olan Küçük Ada Devletleri ve Bölgeler; Sağlık, Şehirler ve Ulaştırma; Yoksulluğun Azaltılması; İklim Değişikliği; Madencilik; Gıda; Kimyasallar; Su; Afetler; Çölleşme; Okyanuslar; Ormanlar, Biyolojik Çeşitlilik ve Dağlar; Cinsiyet ve Eğitim; İstihdam, Sürdürülebilir Üretim ve Tüketim Kalıpları).

“Yeşil ekonomi” kavramının kapsam ve içeriği, kurumsal çerçeve, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ve bunların 2015 sonrasında Binyıl Kalkınma Hedefleriyle nasıl bağdaştırılacağı, sürdürülebilir kalkınma için mali kaynakların artırılması, resmi kalkınma yardımı taahhütlerinin yerine getirilmesi, teknoloji paylaşımı, özel sektörün sürdürülebilir kalkınmadaki rolü, sınıraşan sular ve entegre su yönetimi müzakerelerdeki başlıca zorlu konuları oluşturmuştur.

New York'ta yapılan müzakerelerde, hemen tüm konularda gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında yaşanan derin görüş ayrılıkları nedeniyle sınırlı ilerleme kaydedilebilmiştir. Küresel ekonomik ve mali krizin olumsuz etkileri müzakerelere doğrudan yansımıştır. Gelişmiş ülkeler, taslak metindeki operatif unsurları mümkün olduğunca zayıflatmaya yönelik tutum izlemiş, gelişme yolundaki ülkelere mali desteğin artırılması gibi konularda yeni taahhütlerin metinde yer almasına karşı çıkmışlardır. Gelişmekte olan ülkeler ise, Rio+20 Konferansı'nı kendileri için önemli bir fırsat olarak gördüklerinden, sonuç belgesinin müzakerelerinde sürdürülebilir kalkınma çabalarında daha fazla uluslararası işbirliği ve gelişmiş ülkelerin daha fazla mali ve teknolojik destek sağlamaları hususlarını savunmuşlardır.

Sonuç belgesinin müzakerelerinde ülkemiz yapıcı ve birleştirici bir tutum izlemeye çalışmıştır. Bu bağlamda ülkemiz, sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarına eşit önem veren, kalkınma ve çevre arasındaki dengeyi gözetirken sürdürülebilir kalkınmanın insani boyutunu öne çıkaran yapıcı bir tutum izlemeye gayret göstermiştir.

Sonuç belgesinin müzakerelerine 13-15 Haziran 2012 tarihlerinde Rio de Janeiro'da yapılan son Hazırlık

New York'ta yapılan müzakerelerde, hemen tüm konularda gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında yaşanan derin görüş ayrılıkları nedeniyle sınırlı ilerleme kaydedilebilmiştir.

Ülkemiz, sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarına eşit önem veren, kalkınma ve çevre arasındaki dengeyi gözetirken sürdürülebilir kalkınmanın insani boyutunu öne çıkaran yapıcı bir tutum izlemeye gayret göstermiştir.

Komitesi Toplantısı'nda devam edilmiştir. Taslak metin son Hazırlık Komitesi Toplantısı'nda nihai hale getirilemeyince, ev sahibi olarak Brezilya devreye girmiş ve metni sonuçlandırmıştır.

Rio+20 Konferansı sonuç belgesinde ülkemiz açısından sıkıntı veya zorluk yaratacak unsurlar yer almamaktadır.

“The Future We Want” başlıklı sonuç belgesinde öne çıkan başlıca unsurlar ana hatlarıyla aşağıdadır:

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri: Konferansın en önemli çıktısı sayılabilecek, 2015 yılı sonrasına yönelik sözkonusu hedefler Binyıl Kalkınma Hedefleri ile uyumlu bir şekilde belirlenecek ve sürdürülebilir kalkınmanın üç boyutunu da kapsayacaktır. BM Genel Kurulu tarafından kabul edilmesi öngörülen Binyıl Kalkınma Hedeflerinin saptanması çalışmaları 67. Genel Kurul öncesinde başlatılacak, üye ülkelerden temsilcilerden oluşacak bir çalışma grubu tarafından BM sisteminin desteğiyle ve ilgili tüm paydaşlarla istişare halinde yürütülecektir. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri konusunda Çalışma Grubunun önerilerini içerecek raporun 68. Genel Kurula sunulması üzerinde mutabık kalınmıştır.

Yeşil Ekonomi: Konferansın iki ana temasından biri olan “yeşil ekonomi”nin sürdürülebilir kalkınma ve fakirliğin yok edilmesi bağlamında tanımlanması, bu kapsamda yeşil ekonomiye geçişin sağlanması yolunda geliştirmekte olan ülkelere mali, teknik ve teknolojik yardım sağlanması metindeki ihtilafı unsurlar arasında yer almıştır.

Sonuç belgesinin nihai halinde, yeşil ekonomi konusunda, her ülkenin farklı koşulları ve öncelikleri bağlamında farklı vizyonları, modelleri ve araçları bulunduğu cihetle, yeşil ekonominin sürdürülebilir kalkınmayı sağlamanın araçlarından biri olduğu

belirtilmiş, ülkelerin kendi doğal kaynakları üzerindeki ulusal egemenlik haklarına saygı duyulması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca, yeşil ekonomi politikalarını hayata geçirmeyi tercih eden gelişmekte olan ülkelerin çabalarına gerekli uygulama araçlarıyla destek verilmesi üzerinde mutabık kalınmış, bu bağlamda “gelişmekte olan ülkelere mali kaynaklar, kapasite inşası ve teknoloji transferi alanlarında destek sağlanması dahil, yeşil ekonomi politikalarının uluslararası işbirliğini güçlendirmesi gerektiği” şeklinde bir yazım benimsenmiştir.

Kurumsal Çerçeve: Diğer ana tema olan “sürdürülebilir kalkınma için kurumsal çerçeve” bağlamında, müzakerelerde BM sistemi içindeki Ekonomik ve Sosyal Konsey’in (EKOSOK) güçlendirilmesi, Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu’nun ortadan kaldırılarak bu organın işlevlerinin EKOSOK’a veya yeni kurulabilecek bir Sürdürülebilir Kalkınma Konseyi’ne devredilmesi, BM Çevre Programı’nın (UNEP) güçlendirilmesi veya eksikliklerinin giderilerek Dünya Çevre Ajansı’na dönüştürülmesi hususları tartışılmıştır.

Nihai metinde kurumsal çerçeve konusunda iki somut ilerleme kaydedilmiştir. Bunlardan birincisi, Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu’nun üzerine inşa edilecek ve yerine geçecek Üst Düzeyli Siyasi Forum’un kurulması üzerinde mutabık kalınmasıdır. Tüm üye ülkelerin yer alacağı Forum sürdürülebilir kalkınmanın üç boyutunda siyasi liderliği üstlenecek, tavsiyelerde bulunacak, diyalogu geliştirecek ve uygulamaları takip edecektir. Forum’un ilk toplantısı 68. Genel Kurulun başlangıcında yapılacaktır. İkinci ilerleme ise UNEP’in rolünün güçlendirilmesidir. Bu bağlamda, UNEP, BM bütçesinden ve gönüllü katkılarla daha geniş mali kaynaklara sahip olacaktır. Ayrıca, UNEP Yönetim Kurulu üyeliği evrensel nitelik taşıyacaktır.

Sürdürülebilir kalkınmaya yönelik politikalarda özel sektörün rolünün artırılması, sonuç belgesinin müzakerelerinde gündeme geldiği gibi, esasen Konferansın başlıca gündem maddelerinden birisini teşkil etmiştir.

Uygulama araçları: Sonuç belgesinin “uygulama araçları” bölümünde, gelişmiş ülkeler, sürdürülebilir kalkınmanın finansmanı konusunda önceki konferanslardan ileriye giden taahhütler üstlenilmesine karşı çıkmışlardır. Gelişmekte olan ülkelere teknoloji transferi konusu bu bölümde yuvarlak ifadelerle yer almış, ayrıca kapasite geliştirme ve ticaret konularında somut ilerlemeler sağlanamamıştır. Bunda, küresel ekonomik ve mali krizin önemli rol oynadığı açıktır.

Özel sektörün rolü: Sürdürülebilir kalkınmaya yönelik politikalarda özel sektörün rolünün artırılması, sonuç belgesinin müzakerelerinde gündeme geldiği gibi, esasen Konferansın başlıca gündem maddelerinden birisini teşkil etmiştir. Bu kapsamda, küresel ekonomik kriz koşullarında bir çok ülkenin kalkınma yardımları dahil kamu harcamalarında ciddi kesintilere gittikleri bir ortamda, uluslararası kalkınma faaliyetlerinde özel sektör kaynaklarından daha fazla istifade edilmesi, ayrıca özel şirketlerin faaliyetlerinde sürdürülebilirliği daha ön plana almaları Konferansta ve sonuç belgesi müzakerelerinde tartışılmıştır. Kabul edilen nihai yazımda, özel sektörün aktif katılımının sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlayacağı benimsenmiş, BM sisteminin desteğiyle en iyi uygulama modellerinin benimsenmesi konusunda özel sektöre çağrıda bulunulmuştur.

Türkiye'nin Rio+20 Konferansına Katılımı:

Hızlı bir sosyo-ekonomik kalkınma süreci yaşayan, Binyıl Kalkınma Hedeflerine ulaşılmasında başarılı bir grafik çizen, yoksullukla mücadelede ciddi mesafe kateden ve nüfusunun tamamına yakın bölümüne eğitim, sağlık, enerji, su, ulaştırma gibi temel hizmetleri sağlamış olan Türkiye için Konferans kapsamında ele alınan konular büyük önem taşımıştır.

Türkiye'nin giderek yükselen profili ve küresel meselelerde daha çok söz sahibi olmaya yönelik olarak en üst düzeyde ilan ettiğimiz siyasi irade çerçevesinde, Rio+20 Zirvesi, ülkemizin küresel krize rağmen ekonomik alanda sergilediği başarılı performansın ve sürdürülebilir kalkınma alanında kaydettiği ilerlemenin geniş biçimde duyurulması bakımından önemli bir fırsat oluşturmuştur. Konferansa yönelik hazırlıklarımız, ilgili kurumlarımızla eşgüdüm içinde bu anlayış temelinde yürütülmüştür.

Bu çerçevede, ülkemiz Konferansta, Sayın Başbakanımızın başkanlığında, Başbakan Yardımcısı Sayın Ali Babacan, Maliye Bakanı Sayın Mehmet Şimşek, Kalkınma Bakanı Sayın Cevdet Yılmaz, Orman ve Su İşleri Bakanı Sayın Veysel Eroğlu, Çevre ve Şehircilik Bakanı Sayın Erdoğan Bayraktar, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Sayın Kadir Topbaş ile Milletvekillerimizin de yer aldıkları geniş bir heyetle temsil edilmiştir.

Sayın Başbakanımız 21 Haziran günü Zirve Genel Kuruluna hitap etmiştir. Sayın Başbakanımız, konuşmasında, 2 asır öncesinin sorunlarına eklenen bugünkü yeni meselelerin, tabii değil, bizzat insanlar tarafından üretilmiş sorunlar olduğuna atıfla, toplumsal refahın sağlanması bakımından adil ve eşitlikçi kalkınmaya vurgu yapmış, insanlığı topyekün tehdit eden meseleler karşısında küresel vicdanın egemen kılınması çağrısında bulunmuştur.

Rio+20 Konferansı kapsamında ülkemiz tarafından, UNDP ile işbirliği halinde 21 Haziran günü "İnsani Kalkınma" konulu bir üst düzeyli yan etkinlik düzenlenmiştir. Sürdürülebilir kalkınmanın temelinde insanın olduğunun işlendiği sözkonusu etkinliğe Sayın Başbakanımız, BM Genel Sekreteri Ban Ki-moon,

Sayın Başbakanımız, anılan etkinlikte yaptığı konuşmasında, kalkınmanın sadece ekonomik büyümeden ibaret kalamayacağına dikkat çekmiş, birileri zenginleşirken, birileri fakirleşiyorsa, bu büyümenin sürdürülebilir olamayacağını, böyle bir büyüme modelinin yaygınlaşmasının sürdürülebilir kalkınmanın önündeki en büyük engel ve tehdit olduğunu belirtmiştir.

Başbakan Yardımcısı Sayın Ali Babacan, Kalkınma Bakanı Sayın Cevdet Yılmaz ve UNDP Başkanı Helen Clark hitap etmişlerdir. Sayın Başbakanımız, anılan etkinlikte yaptığı konuşmasında, kalkınmanın sadece ekonomik büyümeden ibaret kalamayacağına dikkat çekmiş, birileri zenginleşirken, birileri fakirleşiyorsa, bu büyümenin sürdürülebilir olamayacağını, böyle bir büyüme modelinin yaygınlaşmasının sürdürülebilir kalkınmanın önündeki en büyük engel ve tehdit olduğunu, birlikte kalkınma paradigmasının acil bir şekilde bir alternatif olarak ortaya konulmasının her zamankinden çok daha hayati ve önemli olduğunu vurgulamış, Türkiye olarak, gerek ülkemiz içinde, gerek bölgemizde, birlikte kalkınma için her alanda önemli girişimlerde bulunduğumuzun altını çizmiştir. Sayın Hükümet Üyelerimiz de yaptıkları konuşmalarda Türkiye'nin insani kalkınma kavramına verdiği önemi vurgulamışlar ve bu alanda kaydettiğimiz ilerlemeyi somut verilerle ortaya koymuşlardır. Sözkonusu yan etkinlikte, sürdürülebilirliğin ileriye götürülmesi açısından eşitlikçiliğin önemi vurgulanmış, merkezinde insan olan kapsayıcı büyümenin çevresel sürdürülebilirlikle birlikte sağlanması için yapılabilecekler ele alınmıştır. Etkinlik vesilesiyle, keza UNDP ile ortaklaşa 22-23 Mart 2012 tarihlerinde İstanbul'da düzenlediğimiz üst düzeyli *Küresel İnsani Kalkınma Forumu* sonucunda kabul edilen ve bu konuları kapsayan İstanbul Bildirisi de tanıtılmıştır.

Ülkemizce Konferans kapsamında ayrıca, Nepal ve Belçika ile birlikte 21 Haziran tarihinde "En Az Gelişmiş Ülkeler ve Rio+20" başlıklı üst düzeyli bir yan etkinlik tertiplenmiştir. Sayın Başbakanımız, etkinlikte yaptığı konuşmada, Türkiye'nin EAGÜ'lerin kalkınması ve refahının sağlanmasına yönelik uluslararası çabalar çerçevesinde üstlendiği rol ve taahhütleri teyit etmiş,

bu çerçevede, uluslararası toplumun, EAGÜ'lerin her birinin ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak, bu ülkelere yönelik ekonomik, mali, kültürel ve teknik işbirliği ile eğitim yardımlarını önümüzdeki dönemde mutlaka artırması gerektiğini, Türkiye'nin EAGÜ'leri kuvvetle desteklemeye, sorunlarını her vesileyle ve her düzeyde dile getirmeye önümüzdeki dönemde de kararlılıkla devam edeceğini kaydetmiştir. Başkan Yardımcılığını Kalkınma Bakanı Sayın Cevdet Yılmaz'ın üstlendiği bu etkinliğe, BM Genel Sekreteri Ban Ki-moon'un yanı sıra, 20 civarında EAGÜ Devlet ve Hükümet Başkanı ile Çin Halk Cumhuriyeti Başbakanı Wen Jiabao ile İngiltere Başbakan Yardımcısı Nick Clegg hitap etmişlerdir. Konuşmalarda, ülkemizin ev sahipliğinde 9-13 Mayıs 2011 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenen BM Dördüncü EAGÜ Konferansında kabul edilen İstanbul Eylem Programı uyarınca, EAGÜ'lerin özel sorun ve ihtiyaçlarına çözümler bulunmasının öncelik taşıdığı, uluslararası toplumun EAGÜ'lerin sorunlarını kapsamlı biçimde ele alması gerektiği ifade edilmiştir.

Başbakan Yardımcısı Sayın Ali Babacan, üyesi bulunduğu BM Küresel Sürdürülebilirlik Paneli tarafından gerçekleştirilen üst düzeyli yan etkinlikte bir konuşma yapmıştır.

Konferansın sergi alanında Kalkınma Bakanlığımız tarafından ilgili kurumlarımızın katkılarıyla bir Türk standı açılarak, ülkemizin sürdürülebilir kalkınma alanında kaydettiği ilerlemenin ve en iyi uygulamalarımızın tanıtımı yapılmıştır. Ayrıca, Kalkınma Bakanlığımızca ilgili Bakanlık ve kurumlarımızın katkılarıyla hazırlanan "Türkiye Sürdürülebilir Kalkınma 2012 Raporu: Geleceği Sahiplenmek" başlıklı ulusal raporumuz dağıtılmıştır.

Ülkemizce Konferans kapsamında ayrıca, Nepal ve Belçika ile birlikte 21 Haziran tarihinde "En Az Gelişmiş Ülkeler ve Rio+20" başlıklı üst düzeyli bir yan etkinlik tertiplenmiştir.

Sonuç:

Küresel ekonomik krizin gölgesinde yapılan Konferans, sürdürülebilir kalkınma ve bu alanda uluslararası işbirliğinin kapsam, esas ve usulleri konusunda gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki yaklaşım farklılıklarını belirgin biçimde ortaya koymuştur. Konferansın en somut sonucu sayılabilecek Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri üzerinde mutabakat sağlanmasına yönelik sürecin zorlu geçeceği tahmine müsaittir.

Küresel ekonomik krizin gölgesinde yapılan Konferans, sürdürülebilir kalkınma ve bu alanda uluslararası işbirliğinin kapsam, esas ve usulleri konusunda gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki yaklaşım farklılıklarını belirgin biçimde ortaya koymuştur.

Bu bağlamda, Rio+20 Konferansı'nın, BM kapsamında her büyük Konferansta daha şiddetlenen Kuzey ve Güney arasındaki çekişmenin bu dönemdeki odak noktası haline geldiği ifade edilebilir. Bu duruma gelinmesinde değişen dünya dengelerinin ve yükselen ekonomilerin uluslararası alanda daha fazla söz sahibi olmaya başlamalarının önemli etkisi olduğu açıktır.

Türkiye, uluslararası alandaki yüksek profilimiz ve küresel konularda daha çok söz sahibi olmaya yönelik yaklaşımımıza uygun şekilde Konferansa aktif katılım ve katkı sağlamıştır. Öncelik verdiğimiz konularda geniş katılımı düzenlediğimiz üst düzeyli yan etkinliklerin her ikisine BM Genel Sekreteri Ban Ki-moon'un bizzat katılması, BM sisteminin ülkemize verdiği önemi ortaya koymuş, Genel Sekreter de bu hususu yaptığı konuşmalarda dile getirmiştir.

Sonuç belgesinin müzakerelerinde, tarafımızdan yapıcı ve birleştirici yazım önerileri getirilerek veya bu nitelikteki öneriler desteklenerek sürecin ilerletilmesine katkıda bulunulmasına gayret edilmiştir. Sonuç belgesinin nihai hali ülkemizin tutumuyla büyük ölçüde uyumludur.

Bu çerçevede, Konferansın ülkemiz açısından olumlu sonuçlandığını belirtmek mümkündür.

Karadeniz Ekonomik İşbirliğinde 20 Yıl Sonra Yeni Bir Hesap

Engin SABANCI

Başbakanlık Uzmanı/Columbia Üniversitesi Uluslararası İlişkiler
Master Programı Mezunlu

İki Farklı Açmaz: İşbirliği devlet odaklı mı kalmalı, yoksa özel sektör merkezli mi devam etmeli? Ekonomik işbirliği mi siyasi istikrar getirir yoksa siyasi istikrar mı ekonomik işbirliğini geliştirir?

Karadeniz Ekonomik İşbirliği'nin (KEİ) kuruluşunun 20nci yılını kutladığımız 2012 yılı, kutlamaların yanı sıra işbirliği sürecine bir şekilde dahil olan pek çokları için bir değerlendirme yapma fırsatını da doğurmaktadır. İyi bir değerlendirme yapabilmek için, öncelikle Örgütün kuruluş fikrinin çıkış noktasını ve kuruluşundan bu yana üye devletler arasında gelişen işbirliğini ve Örgütün etkin ve etkili bir şekilde çalışabilmesini tesis etmek için kat edilen aşamaları gözden geçirmek gerekmektedir. Örgüt, başlangıçta kurgulanan özel sektör odaklı yapısından oldukça uzaklaşmış ve her ne kadar idari yönden büyük bir teşkilatlanmaya gidilmese de (ki Sekreteryasında aşağı yukarı toplam 20 civarı personel görev yapmaktadır) daha çok devletlerin inisiyatifinde yürüyen bir işbirliği örgütü halini almıştır. Kuruluşu esnasında üye devletler arasında mevcut olmayan, ancak zamanla ortaya çıkan pek çok anlaşmazlık ise, bölgesel işbirliğini

derinleştirme yönünde atılacak adımlara mani olmuştur ve hala da olmaktadır. Kuruluş aşamasında kendisine biçilen misyondan biraz sapılarak farklı bir biçime kavuşmuş olmakla beraber, KEİ sürecinde zamanla kaydedilen ilerlemelerin sonucu olarak kurulan karar alma mekanizmaları ve organlar ile kendi içinde tutarlı ve gevşek bir yapı ortaya çıkarılmış ve Örgütün 20 yıl boyunca birbirinden farklı önceliklere sahip devletleri bir arada tutabilmesi sağlanmıştır. Bununla beraber, ekonomik hedeflerle yola çıkan işbirliği sürecinin siyasi nedenlerle gelişememesi ve özel sektör odaklı bir yapı öngörüldüğü halde devlet merkezli bir yapının vücut bulması, KEİ sürecinde bugün ulaşılan noktada birbirleriyle bağlantılı iki açmazı ortaya çıkarmıştır. Birincisi, Örgütün daha etkili bir şekilde çalışabilmesi için devlet odaklı yapısının mı muhafaza edilmesi gerektiği yoksa özel sektör merkezli bir yapının mı oluşturulması gerektiğidir. Diğeri ise, bölgeye siyasi istikrar getirmek için çıkılan yolun aslında tersinden mi, yani siyasi istikrardan ekonomik birlikteliğe doğru mu, kat edilmesi gerektiğidir. Bu ikilemleri daha iyi kavrayabilmek için, işbirliği zemininin oluşmasından KEİ'nin bir örgüt yapısına kavuşması ve tüm organlarının kurulmasına değin günümüze kadar geçilen merhalelere kısaca değinmekte fayda vardır.

1990'ların başında Dışişleri Bakanlığının bünyesinde filizlenen bölgesel işbirliği fikri, dönemin Başbakanı Merhum Turgut Özal'ın pratik ve özel sektör odaklı düşünce yapısında bir şekle kavuşmuştur. O dönem Dışişleri Müsteşarlığı koltuğunda oturan Emekli Büyükelçi ve Milletvekili Şükrü Elekdağ'ın çeşitli vesilelerle dile getirdiği, "Karadeniz'e sahili olan ülkeleri kapsayan ekonomik işbirliği potansiyellerine" ilişkin söylemlerinin bu sürece katkısını unutmamak gerekmektedir.

Özal, işbirliğine dahil olabilecek ülke kıstasını biraz daha geniş tutarak, bölgede Karadeniz'e kıyıdaş ve komşu olan ülkeler arasında bir işbirliği kurulabileceğini belirtmiş ve modelin oluşturulması için Dışişleri Bakanlığı'na talimat vermişti. Kurulacak bu yeni işbirliği düzeninde, devletlerin rolünün, "kişilerin, mal ve hizmetlerin ve sermayenin serbestçe dolaşabilmesine imkan veren bir alanın kurulması" ile sınırlı kalmasını özellikle istemişti. Modelde, tüm işbirliği projelerinin özel sektör eliyle yürütülmesi, devletlerin ise özel sektör girişimlerine destek vermeleri ve özel sektörün altından kalkamayacağı büyüklükteki alt yapı projelerini gerçekleştirmeleri öngörülmekteydi.

Özal, işbirliği sürecinin müesseseleştirilmesine kesinlikle karşıydı. Şu anda Örgütün organları arasında yer alan KEİ Uluslararası Daimi Sekreteryası, Dışişleri Bakanları Konseyi ve benzeri organların kurulmasını istemiyordu. Birliğin kuruluşuna önyak olan ülke olarak ilk yıllarda işbirliği sürecini Türkiye'nin yürütmesini, devamında ise katılımcı¹ ülkelerin bu sürece olan ilgilerini kaybetmemeleri için dönüşümlü bir başkanlık sisteminin kurulmasının düşünülmesini tavsiye etti. Dönem başkanlığını yürüten devletin katılımcı ülkeler arasında yapılacak toplantılara karar verebileceğini ve sekreteryaya hizmetlerini yürütebileceğini belirtti.

Rahmetli Özal'ın kafasındaki düşünce, elbette bölge genelinde oluşacak, kişilerin, malların ve sermayenin serbestçe dolaştığı bir ekonomik işbirliği alanını oluşturarak, bölge ekonomilerinin kalkınmasına katkı sağlamaktı. Ancak, daha da önemlisi, ülkeler arasındaki ekonomik ve ticari işbirlikleri yolu ile

---

1 Örgüt Şartı kabul edilmeden önce Örgütün uluslararası bir tüzel kişiliği olmadığı için KEİ'yi oluşturan devletler bu şekilde ifade ediliyordu.

oluşturulacak entegrasyon neticesinde iç çekişmelerin yoğun bir şekilde yaşandığı Karadeniz bölgesinde barış ve huzurun tesis edilmesi idi. Karadeniz’i, tarihteki ilk adıyla anılacağı bir “Dostluk Denizi” haline getirmektir.

Bu düşüncesinin haklı bir neticesi olarak daha çok siyasi birliklerin doğal unsurları olan devletlerin, Karadeniz Ekonomik İşbirliği sürecine çok fazla müdahale etmemesini istiyordu. Devletler arasındaki sorunların işbirliğine zarar verebileceğinin ve resmi olarak oluşturulan komite, konsey gibi organların karar almasını engelleyeceğinin pekâlâ farkındaydı. İşbirliği mekanizmasının da bu gerçek göz önünde bulundurularak oluşturulmasını doğru buluyordu.

Yıllar sonra, farklı düşünce kuruluşlarının bir araya gelmesi ile oluşturulan Karadeniz Komisyonunca hazırlanan bir rapor ise, bölge ülkeleri arasında siyasi bir istikrar olmadan ekonomik işbirliğini gerçekleştirmenin çok da mümkün olmayacağından bahsetmekteydi. Rapor, ilk bakışta merhum Turgut Özal’ın düşüncelerine zıt bir sonuca varmakla birlikte, aslında kendisini destekler mahiyettedir. Rapor, 2010 yılında yani Örgütün uluslararası alanda tüzel kişilik kazandığı ve organlarının kurulduğu, 1999 yılından 10 yıl sonra yazılmıştır. KEİ artık Özal’ın kurguladığı işbirliğinden çok farklı, aslında hiç de arzu etmediği bir konuma gelmiştir. Rapor, KEİ sürecinde fazlasıyla müdahil olan devletler arasında, örneğin Rusya-Gürcistan, Türkiye-Yunanistan ve Azerbaycan-Ermenistan arasındaki sorunlar çözüme kavuşmadan veya en azından bu sorunların çözüme kavuşturulabileceğinin sinyallerini veren siyasi bir müzakere sürecine girilmeden ekonomik birlikteliğin ilelebet güdük kalacağını söylemektedir. Özal da yukarıdaki sözleri sarf ettiği 1990 yılından tam 20 yıl sonra yazılan bu raporun sonuçlarından

haberdarmışçasına, Karadeniz'e sınır ve komşu olan ülkeler arasındaki işbirliğinin neredeyse tamamıyla özel sektöre bırakılmasını, katılımcı devletlerin ise özel sektörün tıkandığı anlarda ve alanlarda sürece müdahil olması gerektiğini ifade etmekteydi. KEİ'nin kuruluşundan sonra yaşanan gelişmelere değinmeden önce, işbirliğinin nasıl da Özal'ın istediği biçimden farklı bir yöne kaydığını kısaca açıklamak yerinde olacaktır.

Öncelikle, Özal, Örgüt kurulmadan önce Başbakanlıktan Cumhurbaşkanlığı görevine geçmiş, kurulduktan kısa bir süre sonrada vefat etmiştir. İkinci olarak, zamanla işbirliği sürecini yürütecek bir yapının oluşturulması ihtiyacı doğmuş, ancak bu seferde söz konusu yapının içerisinde özel sektöre biçilen görev sınırlı kalmıştır.

Peki, KEİ'nin kurulduğu ve işbirliği alanlarının ana hatlarıyla belirlendiği 1992 İstanbul Zirve Deklarasyonundan bu yana kayda değer ne gibi gelişmeler yaşandı ve yaşanmaktadır? Birincisi, KEİ Örgütü'ne üye olan devlet sayısı Sırbistan'ın katılımı ile on ikiyi buldu. Örgüt, bir yandan kendi iç mekanizmalarını oluştururken diğer yandan üçüncü taraflarla ilişkilerini geliştirdi. Siyasi açıdan örgütün çalışmalarına itici güç sağlayan ve KEİ bazında yürütülecek işbirliğinin temel esaslarını belirleyen Devlet ve Hükümet Başkanları Zirve Toplantıları, her beş yılda bir mutata bir şekilde, Türkiye'nin ev sahipliğinde düzenlenmeye başlandı. KEİ Örgütü'nün temel (birincil) düzenli karar alma organı olan Dışişleri Bakanları Konseyi, Örgütün ikincil organları ve bağlı kuruluşlarından gelen çalışmaların meyvesi olan ilke kararları, kararları ve tavsiye kararlarını alarak Örgütü kurucu belgelerinde ve zirve kararlarında

belirtilen hedeflere doğru yürütmektedir. Her altı ayda bir alfabetik sıraya göre değişen Dönem Başkanlığı müessesesi ile Örgütün genel işleyişi, üye devletler tarafından sürekli takip edilmektedir. Halef selef dönem başkanlarının bir araya geldiği “Troyka Toplantıları” ve Örgüt organlarının ve bağlı kuruluşlarının katıldığı “Koordinasyon Toplantıları”, işbirliği mekanizmalarının birbirleri ile uyumlu bir şekilde çalışmalarını sağlamaktadır. Konseyin çalışmalarına yardımcı olan “Yüksek Düzeyli Memurlar Komitesi”, Örgütün işbirliği alanlarından sorumlu Bakanların katılımıyla gerçekleşen toplantılar, bu alanlarda oluşturulan “çalışma ve uzman grupları” yaptıkları çalışmalarla sürekli olarak, Dışişleri Bakanları Konseyine etkili kararlar almasını sağlayabileceği, Örgütün çalışmalarına yön veren katkıları sağlamaktadır. KEİ sürecine istişari manada destek sağlayan “KEİ Parlamenterler Asamblesi”, özel sektör girişimciliğini destekleme hedefi ile bölgedeki projelere kredi sağlayarak bunların gerçekleşmesine yardımcı olan “Karadeniz Ticaret ve Kalkınma Bankası”, iş dünyasını bir araya getiren “KEİ İş Konseyi” ve Örgütün düşünce kuruluşu niteliğinde olan “Uluslararası Karadeniz Çalışmaları Merkezi”, KEİ’nin hedeflerine ulaşmasına yaptıkları çalışmalar ile katkıda bulunmaktadır. KEİ Örgütü’nün sekretarya hizmetlerini yürüten ve aynı zamanda Örgütün idari merkezi hüviyetine sahip olan İstanbul’da yerleşik “Uluslararası Daimi Sekretarya” ise tüm bu faaliyetlerin hiçbir engelle karşılaşmadan en verimli bir şekilde yürütülmesi için çalışmaktadır.

Dışarıda ise Avrupa Birliği, IMF, Dünya Bankası, BM gibi uluslararası örgütler, bölgesel kuruluşlar ve girişimlerle işbirlikleri geliştirilmektedir. Bu örgüt ve kuruluşlara ek olarak, devletlere Örgütün çalışmalarına aktif katılımlarını sağlayacak statüler verilebilmektedir.

Devletlere ve uluslararası örgütlere “gözlemci” statüsü verilirken ve diyalog ortaklıkları kurulurken, sivil toplum kuruluşları ve bölgesel örgüt ve girişimlerle sektörel diyalog ortaklığı yolu ile işbirlikleri kurulmaktadır. Örgütü, bu tarz işbirlikleri geliştirilmesine iten en önemli saik ise Örgütün Kuruluş Şartında ve Zirve deklarasyonlarında belirtilen hedeflere ulaşmasına katkı sağlamak ve bunu kolaylaştırmaktır.

Özellikle kendi iç mekanizmalarını oluşturmak, Örgüt için bir öğrenme süreci olmuştur. Örneğin, KEİ Örgütünün proje temelli bir girişime dönüştürülmesinde önemli bir adım olarak görülen Proje Geliştirme Fonunun kurulması ve akabinde fona kaynak aktararak, gerekli mekanizmaların ve dokümanların oluşturularak işlerlik kazandırılması 2004 yılını bulmuştur. Esasında ekonomik işbirliği düşüncesiyle ortaya çıkan Örgütün işbirliği konularını oluşturan kültür, eğitim, bankacılık-finance, tarım v.b. alanların sayısı 18’i bulurken, yola çıkış felsefesinin doğal sonucu olan pek çok girişim ise sonuçsuz kalmıştır. Öncelikle malların, kişilerin ve sermayenin serbest dolaşımı fikrinden çok uzaklaşmakla birlikte KEİ kurucu belgelerinde geçen Serbest Ticaret Bölgesi oluşturma hedefine yıllarca ulaşamamıştır. Bu hedef haddizatında, dış ticaret rejimlerinin liberalleşmesi nedeniyle getirisini de zamanla yitirmiştir. Bununla birlikte üye devletler arasında ticaretin geliştirilmesini sağlayacak şekilde iş adamlarına ve tır şoförlerine vize muafiyeti sağlayan anlaşmalar Türkiye ve Arnavutluk dışındaki üye devletlerce imzalanmamış veya imzalanmakla birlikte iç hukuk sürecinde henüz onaylanmamıştır.

Karadeniz Ekonomik İşbirliğinin kuruluşu aşamasında zihinlerde var olan işbirliği yapısı, söz konusu işbirliğinin

KEİ Örgütünün
proje temelli
bir girişime
dönüştürülmesinde
önemli bir adım
olarak görülen
Proje Geliştirme
Fonunun kurulması
ve akabinde
fona kaynak
aktararak, gerekli
mekanizmaların
ve dokümanların
oluşturularak
işlerlik
kazandırılması 2004
yılını bulmuştur.

Üye devletlerin Dışışleri Bakanlarından oluşan Konsey, ilke kararları ve kararlar alsa da, bunların yerine getirilmesi için bir yaptırım mekanizması bulunmamakta veya üye ülkeler diledikleri işbirliği süreçlerinin dışında kalabilmektedir.

kurulması ve kurulduktan yedi yıl sonra uluslararası tüzel kişilik kazanması ile devam eden ve sonrasında günümüze kadar gelen yukarıdaki gelişmeler dikkate alındığında, Örgütün karşı karşıya olduğu ikilemler çok daha net bir şekilde kendisini göstermektedir. Açmazlardan ilki, Örgütün özel sektör odaklı mı yoksa devlet odaklı bir yapıda mı devam etmesi gerektiği sorusudur. Üye devletlerin Dışışleri Bakanlarından oluşan Konsey, ilke kararları ve kararlar alsa da, bunların yerine getirilmesi için bir yaptırım mekanizması bulunmamakta veya üye ülkeler diledikleri işbirliği süreçlerinin dışında kalabilmektedir. Bu durumdan da vahimi, yukarıda değinilen sebeplerden dolayı, Konsey son zamanlarda karar dahi alamaz bir hale gelmiştir. Bu açmazla ilişkili olarak akla gelen ilk yanıt her soruda olduğu gibi aslında ikilemin kendisinde saklıdır. İşbirliği sürecinde özel sektöre biraz daha fazla alan açmak ve ekonomik kararların siyasi uyuşmazlıklara pazarlık konusu olmasını önlemek gerekmektedir. Örgütün 20 yıl boyunca kendi içinde oluşturduğu mekanizmalar ve üçüncü taraflarla geliştirdiği ilişkiler bir tarafa bırakılmadan, özel sektörün mevcut yapıya eklenmesi ve karar alma süreçlerine daha fazla dahil edilmesi yerinde olacaktır.

Önceki ile bağlantılı diğer açmaz olan, ekonomik işbirliğinin mi siyasi işbirliğini getireceği yoksa siyasi sorunların çözümü neticesinde mi ekonomik entegrasyonun hız kazanacağı hususu ise biraz daha çetrefillidir. 1990'ların dünyası ile 2010'ların dünyası birbirinden çok farklı olduğu için KEİ'nin ilk çıkış fikrine gerekçe olan hedefler üzerinde ısrar etmenin bir faydası olmadığı kesindir. Üstelik Örgüte yönelik bir reform veya benzeri bir çalışma planlanırken, bunun bir 10 yıl hatta 20 yıl sonrası düşünülerek yapılması gerekmektedir. 1990'ların başında özel sektör arasındaki

etkileşimi sağlamanın en etkin aracı, o zamanın statükocu devletlerini düşünürsek, bir serbest ticaret alanı kurmaktır. Ancak, günümüzde hemen hemen tüm devletler özellikle yabancı sermayeyi çekmek ve bu şekilde kalkınma yarışında geride kalmamak için liberal politikalar takip etmeye çalışmaktadır. Burada, KEİ Örgütüne düşen görev bölgenin topyekûn kalkınarak dünya ekonomisinden payını alabilmesi için gerekli “ortak bir vizyon” geliştirmek olmalıdır. Bu vizyonun en önemli unsurlarından birisi ister istemez istikrarın sağlanmasıdır. Karadeniz Komisyonunun raporu bu noktada gerçekten anlamını bulmaktadır. Örgütün, üye devletler arasındaki siyasi meselelerin çözümünde etkin bir rol oynaması haliyle beklenemeyecektir. Bununla birlikte, bölgede ekonomik işbirliği için çizeceği vizyon çerçevesinde yürüteceği çalışmalarla, Türkiye ve Rusya gibi bölgenin başat aktörlerinin başlatacağı siyasi süreçlere destek olabileceği muhakkaktır. Bu nedenlerle, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü’ne yönelik geliştirilecek bir politikanın ne tek başına ekonomik ne de tek başına siyasi yönü olmalı, her ikisini de içermelidir. Her iki alanda da yaşanan ilerlemeler birbirlerini destekleyebileceklerdir.

KEİ Örgütüne düşen görev bölgenin topyekûn kalkınarak dünya ekonomisinden payını alabilmesi için gerekli “ortak bir vizyon” geliştirmek olmalıdır.

KAYNAKÇA

- Bleda, Tanşuğ, Maskeli Balo, Doğan Kitap, sf. 201-202
- Karadeniz Komisyonu, “Karadeniz Bölgesi için 2020 Vizyonu”, www.blackseacom.eu
- Hartwig, Ines, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Süreci, http://aei.pitt.edu/812/1/scop97_1_2.pdf page 4
- Karadeniz İşbirliği Örgütü Şartı, <http://www.bsec-organization.org/documents/Legal Documents/statutory/charter/Pages/charter.aspx>

- KEİ Zirve Kararları, <http://www.bsec-organization.org/documents/declaration/summit/Pages/summit.aspx>
- Karadeniz İşbirliği Örgütü Usul Kuralları, <http://www.bsec-organization.org/documents/LegalDocuments/statutory/rules/Download/RulesofProcedure080507.pdf>
- KEİ Örgütü Dışişleri Bakanları Konseyi Toplantısı Raporları, <http://www.bsec-organization.org/COMOFA/Pages/Reports.aspx>.

BSEC-URTA: 11 Years of Activities and Public-Private Cooperation

---

**Vladimir FLOREA &
Haydar ÖZKAN**

President of BSEC-URTA
Secretary General of BSEC-URTA

The Union of Road Transport Associations in the Black Sea Economic Cooperation Region (BSEC-URTA), was founded under the Republic of Turkey Chairmanship of the Black Sea Economic Cooperation Organization (BSEC), on 24 October 2001, in Antalya, by 11 National Associations of International Road Transporters from 11 Member States of the BSEC namely Albania, Armenia, Azerbaijan, Bulgaria, Georgia, Greece, Moldova, Romania, Russia, Turkey and Ukraine. The official inauguration of the Union was held during First International Transport Forum organised by the BSEC Business Council in the same city on 25 October 2001.

Enjoying the BSEC Sectoral Dialogue Partner status since its foundation, the BSEC-URTA shares the goals of the Black Sea Economic Cooperation Organization, which aims to integrate the Black Sea region to the world economy, to enhance cooperation among its members and to transform this region into one of peace, stability and prosperity.

The Union's Mission is to work together with governments and BSEC Organization, to enable road transport deliver the goods in cost efficient manner, secure, smoothly and safely in an integrated BSEC Road transport market and beyond, by interconnecting business, markets and all stakeholders to the best interest of society.

With a vision of “*Common solutions for common problems*”, the BSEC-URTA promotes actively the development of road transport in the BSEC countries, aiming to provide private sector contribution to the multilateral cooperation process underway on the level of Governments in the Black Sea region since 1992. The BSEC-URTA safeguards the interests of its Members vis-a-vis Governments and international bodies and undertakes all the necessary action to reduce and progressively eliminate barriers to road transport.

At the time of its foundation, the BSEC-URTA embarked on a long journey, encouraging its Member Associations to work together to realize their common problems for a common approach in order to achieve long-term solutions.

Working together for a common benefit, the Member Associations have identified priorities and have made efforts to engage in several projects such as: Visa for Professional Drivers, International Vehicle Weight Certificate, Combined Transport, Recognition of CPCs, ECMT Multilateral Quota System, Simplification of Customs Procedures, Harmonization of Charges, the BSEC Ring Highway Truck Caravan, the ECO-IRU Silk Road Truck Caravan and the BSEC Permit.

The Union's Mission is to work together with governments and BSEC Organization, to enable road transport deliver the goods in cost efficient manner, secure, smoothly and safely in an integrated BSEC Road transport market and beyond, by interconnecting business, markets and all stakeholders to the best interest of society.

Within this framework, BSEC-URTA gives special emphasis on building channels of dialogue and

cooperation with every related body globally. It is without doubt that the BSEC-URTA plays a more role in coordinating efforts and influencing the capacity of its Member Associations towards promoting and safeguarding their common sectoral interests in both the BSEC Region and on the international level.

BSEC-URTA works around 8 strategic objectives with respect to:

1. Facilitation
2. IRU-BSEC interaction
3. Re-opening of the Silk Road
4. Professional Training
5. Combined Transportation
6. Lobbying and Promotion
7. Good Examples
8. Information sharing

To reach these objectives, the BSEC-URTA works in close cooperation with the BSEC and IRU Secretariats and attached priority to implementation of key UN trade and road transport facilitation instruments as well as BSEC Road Transport Memoranda in the Region.

The great importance of the BSEC Region, the determination of its 12 Member States to further cooperation, as well as the drive of the road transport industry, in addition to the continuous undivided support of the IRU, constitute the main engine and motivation of the BSEC-URTA to continuously set higher goals in developing and further facilitating road transport in the region, a key requirement for successful economic cooperation and integration amongst world markets.

Evolution of the BSEC-URTA

1. The BSEC-URTA was founded by eleven founding National Associations **on 24 October 2001 in Antalya, Turkey.**
2. Sectoral Dialogue Partnership was granted to the BSEC-URTA by the BSEC Council of Ministers of Foreign Affairs **on 26 October 2001 in Antalya, Turkey.**
3. The BSEC-URTA International Secretariat was launched **on 4 February 2002 in Istanbul, Turkey.**
4. The MoU on Facilitation of Road Transport of Goods in the BSEC Region was signed at the 2nd International Black Sea Transport Conference **on 5-6 March 2002 in Kyiv, Ukraine.**
5. A multilateral agreement on Visa Facilitation for Professional Lorry Drivers was drafted by the BSEC Ad Hoc Group of Experts **on 3-4 June 2002 in Istanbul, Turkey.**
6. Legal Personality of BSEC-URTA was granted by a Decree of the Council of Ministers of Republic of Turkey **on 28 July 2003 in Ankara, Turkey.**
7. A Draft BSEC-URTA project on “Development of Distant Professional Learning Software for International Road Transportation Industry” was presented to the BSEC Working Group on Transport **on 1-2 October 2003 in Baku, Azerbaijan.**
8. Serbia and Montenegro becomes the 12th BSEC Member State **in April 2004.**
9. The Agreement on Introduction of the International Weighing Certificate for Freight Vehicles on the

territories of the CIS Member States was adopted by the Meeting of Ministers of Transport of the CIS Member States **on 16 April 2004 in Moscow, Russia.**

10. BSEC-URTA International Transport Forum on Improved Distribution of Quota Permits to Hauliers in the Black Sea Region was held **on 23 June 2004 in Bucharest, Romania.**
11. A special BSEC-URTA Working Party undertook a site mission to Serbian border crossing points with Bulgaria and Romania as regards facilitation of radioactivity controls at the borders of Serbia and Montenegro **on 6-7 October 2005.**
12. The BSEC MoU on Facilitation of Road Transport of Goods in the BSEC Region entered into force **on 20 July 2006.** On this occasion a special BSEC Seminar was held in Moscow.
13. A Draft Timetable for the implementation of the MoU was presented by the BSEC-URTA at the BSEC WG on Transport **on 25-26 September in Sochi, Russia.**
14. The BSEC-IRU MoU was signed at the meeting of the BSEC Ministers of Transport **on 27 September 2006 in Sochi, Russia.**
15. The BSRH Caravan Project was announced at the BSEC Working Group on Transport **on 12-13 March 2007 in Belgrade, Serbia.**
16. The Steering Committee on Facilitation of Road Transport of Goods in the BSEC Region assumed

its functions and adopted the Time-Table for the Implementation of the MoU on Facilitation of Road Transport of Goods in the BSEC Region **on 21-22 March 2007 in Istanbul, Turkey.**

17. At the 16th Meeting of the BSEC Council of Ministers of Foreign Affairs **on 19 April 2007 in Belgrade, Serbia** the MoU for the Coordinated Development of the Black Sea Ring Highway and MoU on the Development of the Motorways of the Sea at the BSEC Region were opened for signature.
18. The BSRH Caravan was launched by the BSEC Ministers of Foreign Affairs **on 19 April 2007 in Belgrade, Serbia.**
19. **On 12-13 February 2008 in Istanbul, Turkey,** the 2nd meeting of the Steering Committee on Facilitation of Road Transport of Goods agreed that the Dutch Transport Research and Training Institute NEA would conduct a scientific study and prepare a report for the BSEC organization on ways for an efficient implementation of the subject MoU.
20. On the occasion of the IRU Congress in Istanbul, BSEC-URTA organized a Football Tournament on **17 May 2008.**
21. The Agreement on Simplification of Visa Procedures for Professional Lorry Drivers Nationals of the BSEC Member States was opened for signature and signed by Albania, Armenia, Moldova, and Turkey at the 19th Meeting of the BSEC Council of Ministers of Foreign Affairs **on 23 October 2009 in Tirana, Albania.**

22. The new Annex 8 (on road transport) to the International Convention on the Harmonization of Frontier Controls of Goods, 1982, enters into force **on 20 May 2008**.
23. NEA Study on Implementation of the MoU on Facilitation of Road Transport of Goods in the BSEC Region was presented at the BSEC Public-Private Round Table **on 10 February 2009 in Istanbul, Turkey**.
24. **On 11 February 2009 in Istanbul, Turkey**, NEA Experts, among others, proposed to the Steering Committee on Facilitation of Road Transport of Goods, three alternative methods for gradual liberalization of road transport of goods.
25. In this connection, BSEC Permanent International Secretariat elaborated together with the IRU and the BSEC-URTA a BSEC Permit template, which was approved by the Steering Committee.
26. **On 9 September 2009 in Istanbul, Turkey**, 7 BSEC Member States agreed to participate in a *BSEC Permit Pilot Project* on an experimental basis for one year.
27. 21st Meeting of the BSEC Council of Ministers of Foreign Affairs approved implementation of the *BSEC Permit Pilot Project* **on 22 October 2009 in Baku, Azerbaijan**.
28. 1400 BSEC Permits were distributed among 7 participating Member States by the BSEC PERMIS. Special ceremonies on the occasion of entry into force of the *BSEC Permit* were organized in each participating State **on 16 February 2010**.

29. The ECO-IRU Silk Road Truck Caravan project in cooperation with the BSEC-URTA was organized between **24 September 2010 and 24 October 2010**.
30. 7 BSEC Member States participating in the *BSEC Permit Pilot Project* decided to continue the Project for another year **on 26 October 2010 in Istanbul, Turkey**.
31. 23rd Meeting of the BSEC Council of Ministers of Foreign Affairs approved extension of the *BSEC Permit Pilot Project* for another year **on 26 November 2010 in Thessaloniki, Greece**.
32. On the occasion of the meeting of the Steering Committee on Facilitation of Road Transport of Goods **on 12 April 2011 in Istanbul, Turkey**, the BSEC Member States participating in the *BSEC Permit Pilot Project* agreed to expand usage of the BSEC Permit to include bilateral road transport of goods as well as transit operations.
33. BSEC-URTA organized a Search Conference with its internal and external stakeholders on the future 10 years of the road transport industry in the region, in **Antalya during 7-10 September 2011**.
34. A BSEC Forum on Trade and Transport Facilitation was organized under the patronage of the BSEC Secretary General in partnership with the BSEC Related Bodies, IRU and BSEC-URTA, **in Istanbul on 25 November 2011**.

Main priorities of the BSEC-URTA in the next Decade of Action

In compliance with its Statutory Documents, as well as abovementioned vision, mission and strategic objectives, the BSEC-URTA adopts annual working programmes and targets to ensure prioritization and focus the resources of the organization on key objectives or projects.

According to the BSEC-URTA working programme for 2012, the BSEC-URTA has the following points:

- Further development and expansion of the BSEC Permit as a permanent BSEC facilitation tool to ensure systematic integration of the BSEC Road Transport market in full compliance with main UN trade and road transport facilitation instruments as well as conditions of free and fair competition.
- Early introduction of the International Vehicle Weight Certificate in the BSEC region under Annex 8 to the International Agreement on Harmonization of Frontier Controls of Goods (1982).
- Signature of the BSEC Agreement on Simplification of Visa Procedures for Professional Lorry Drivers Nationals of BSEC Member States by more countries and its entry into force in true public private partnership spirit and by meeting all legitimate concerns and needs of public

and private partners within a mutually agreeable framework of implementation.

- Improvement of combined transport services across the BSEC region by introduction of new Ro-Ro lines, increased quality of services on board as well as more efficient and cheaper port services.
- Protection of the health of professional drivers, which are subjected to numerous and frequent X-ray controls while performing their job by promoting the creation of a new international X-ray Control Certificate under the ages of the UN or the BSEC

Future Design Framework of the BSEC Road Transport Industry 2021

Strategy Formulation of Public-Private Partners

Macro Economic and Political Transformation

Industry transformation, globalization and revitalization of the Silk Road, changing the rules of the game and vertical integration along the value chain, combined transportation, strategic planning, trade growth, not aligned regional vs. national interests, urgent support package to industry in case of crisis.

Free and Fair Competition vs. Protectionism

Access to profession and market access, fair and equal enforcement of rules, industry arbitration, integrated market, stronger national fleets, strong capacity.

Road Transport Facilitation

Integration of the BSEC road transport market, expansion and implementation of the UN trade and road transport facilitation instruments, favorable charging policies, driver visas, driving and rest times, digital tachography, security.

Road Transport Infrastructure

Black Sea Ring Highway and Motorways of the Black Sea network planning, integration with IRU Model Highway Initiative, modernization of border crossing points.

Simplification Of Customs Procedures At Borders

Harmonized weights and dimensions of road goods transport vehicles, simplified and harmonized documents and controls, TIR Green Lane, International Vehicle Weight Certificate, Single Window, Joint Border Controls, Integrity.

Sustainable Development of Road Transport

Innovation, incentives, infrastructure, training, environment and energy concerns, renewable energy, road safety.

Implementation Structures

Systematic monitoring of border crossing points, enabling structures for current and new projects, project oriented BSEC.

Positive Communication and Collaboration

Society, decision makers, business community, international organizations, policy makers.

BSEC-URTA ACHIEVEMENTS

THE BSEC-URTA WORKING PARTY ON COOPERATION FOR FACILITATION OF RADIOACTIVITY CONTROLS AT THE BORDERS OF SERBIA AND MONTENEGRO

Belgrade, 6-7 October 2005

The Ad Hoc Working Party on Cooperation for Facilitation of Radioactivity Controls at the Borders of Serbia and Montenegro (WP.3) carried out a mission to Serbia and Montenegro (SCG) on 6-7 October 2005.

The aims of the mission were to conduct site visits to the Serbian border crossing points with Bulgaria and Romania, to meet the related authorities in Serbia and Montenegro with a view to expressing the concerns of industry regarding discriminatory, long and costly practice of radioactivity controls at their borders, which does not benefit from risk assessment management, to learn the opinions, future plans, if any, of the Serbian authorities in order to improve the situation in relation with the concerns of industry, to start a cooperation, if possible, between the BSEC-URTA and the Serbian authorities aiming to achieve together the utmost progress in the shortest time possible on this subject.

During its mission, the WP.3 paid site visits to Kalotina–Gradina (BG-SCG) and Stamora

Moravica–Vatin (RO-SCG) border gates and observed the border crossing procedures.

The WP.3 visited the SCG Customs Administration and the SCG Directorate for the Environment Protection.

At the meeting, the WP.3 listed main problems of the hauliers faced at the Serbian Border Crossing Points as follows:

- Long waiting times at SCG border crossing points;
- As one of the main reasons for such long waiting times, the radioactivity controls, which are applied without risk assessment management, to all trucks in transit or with destination to SCG, to all kinds of goods and even to empty trucks;
- The working times of appointed controllers are not around the clock (7x24hrs), which cause to additional high costs due to obligatory parking fee and forced waiting in the terminal area;
- Discriminatory control fees charged by different intermediaries in the control chain;
- Lack of staff of the Ministry of Environment involved in the control procedures.

The representative of the SCG Customs Administration informed the WP3 that:

- Currently, the radioactivity controls are made by the SCG Ministry of Environment. However, according to the “Project of Integrated Management of the Border Crossings”, these controls will be put under competence of the SCG Customs Administration soon (the shift is expected to happen in November 2005).
- In preparation for the new situation, the SCG customs officers are being trained in

cooperation with the Directorate for the Environment Protection, now.

- Once the said change will have taken place, the radioactivity controls will be made by the SCG customs officers on 24hrs basis. In the meantime, radioactivity controls are made on 24hrs basis at three SCG border gates only, namely Horgoš, Batrovci and Gradina.
- SCG Customs Administration initiated suspension of the Government Order to check all goods that are coming from Bulgaria, Hungary, Poland, Romania and the Russian Federation (as defined affected areas after the Chernobyl nuclear accident).
- SCG Ministry of Science and Environment Protection has been conducting a study to limit the kinds of goods, which will be subject to radioactivity controls.
- Very soon, the transit goods will be exempted from the radioactivity controls.
- An SCG feasibility study is underway to implement single window, too. They are interested to have detailed information regarding the Romanian “green lane” practice.
- SCG Customs Administration applies the Risk Assessment Method for its controls.
- SCG Custom Administration participates in the TTFSE Project.

After completion of the WP3 mission, the Serbian Association Medjunarodni Transport monitored for a

period of 6 months the waiting times at the borders of SCG and informed the followings:

- the waiting times at the SCG borders are observed to drop by 30 % in comparison with the same period of last year.
- the SCG Customs Administration suspended the Government Order on checking all goods that are coming from Bulgaria, Hungary, Poland, Romania and the Russian Federation, which are defined by the authorities as affected areas after the Chernobyl nuclear accident. It is reported that radioactivity controls in this country are applied, now, to a shortened list of goods as declared by the SCG Ministry of Science and Environment Protection.
- although the “Project of Integrated Management of the Border Crossings” stipulated that these controls will enter under competence of the SCG Customs Administration, it is understood that they are still carried out by the Ministry of Environment of SCG. But it is reported that the personnel of the customs authorities have already been trained to perform such controls and the related technical equipments are at procurement process.
- as far as the transit of vehicles is concerned, radiological controls are still applied. In the meantime, radioactivity controls are made on 24hrs basis at three SCG border gates only, namely Horgoš, Batrovci and Gradina.

THE BSEC PERMIT

At the 4th Meeting of the BSEC Steering Committee for Facilitation of Road Transport in Istanbul on 9 September 2009 seven Member States, namely Albania, Armenia, Georgia, Moldova, Romania, Serbia and Turkey expressed their interest and readiness to participate in a Pilot Project of the BSEC Permit.

The BSEC Permit is a single document printed and distributed by the BSEC PERMIS in an amount and according to the usage rules as agreed upon at the abovementioned meeting of the Steering Committee.

In this connection Participating Member States mandated the BSEC PERMIS to print 1,400 BSEC Permits and distribute 200 copies to each of the Participating Member States.

It is the duty of competent authorities of each Participating Member State to deliver according to their own criteria, these BSEC Permits to their national transport operators.

The BSEC Permit is used for a single round trip only and the empty or loaded trucks holding such a BSEC Permit are allowed during this single round trip to transit through the territories of all Participating Member States without having to present any other bilateral transit permit.

In cooperation with the IRU and the BSEC-URTA, the 1,400 BSEC Permits were printed and distributed to the national authorities in seven Participating States by the BSEC PERMIS in November 2009.

The BSEC Permit entered into force on 16 February 2010.

The Project continued successfully during 2011 and continues in 2012, too.

Moreover all 7 Participating BSEC Member States to the Project agreed on 28 September 2011 in Rostov on Don during the Meeting of the BSEC Steering Committee for Facilitation of Road Transport that the Project will continue in 2012, too and the usage of the BSEC Permit should be extended from only transit road transport operations to bilateral and transit road transport operations.

ECO-IRU SILK ROAD TRUCK CARAVAN 2010

The Economic Cooperation Organization (ECO), an intergovernmental regional organization, and the IRU organised the ECO-IRU Silk Road Truck Caravan between 22 September and 23 October 2010.

Upon request of the IRU, the Seventeenth Meeting of the BSEC-URTA General Assembly mandated the International Secretariat to support the organisation of this Project which also involves (ABADA) Azerbaijan and (TOBB, UND) Turkey, being members of both the BSEC and the ECO Organisations.

The BSEC-URTA Deputy Secretary General Mr. Adrian Albu was assigned by the IRU as the Caravan Leader, who accompanied the Truck Caravan together with a representative of the ECO Secretariat.

The ECO-IRU Silk Road Truck Caravan created a valuable momentum for the road transport industry

in order to promote the road transport in the ECO region, which is a strategic land bridge between Asia and Europe.

On the occasion of the side contacts undertaken by the IRU with the national authorities, considerable progress was maintained with respect to joining of Pakistan in the TIR Convention and for the re-activation of the TIR System in Afghanistan.

The IRU signed a special MoU with the Government of Afghanistan for re-activation of the TIR system and development of road transport in Afghanistan on the occasion of a special ceremony held in Kabul on 18 October 2010.

Inspired by the successful Black Sea Ring Highway Caravan in 2007, the ECO-IRU Silk Road Truck Caravan took part in high level national ceremonies attended by the Ministers of Transport in every country. The truck drivers visited educational facilities and distributed caravan souvenirs to the ECO children throughout the journey.

In parallel, the Caravan Leaders from the ECO and the IRU collected important data about the road transport conditions in the ECO region, which will be analysed by experts in the future.

The Caravan findings and results of this scientific analysis will be presented to the competent ECO organs in order to assist in setting the right priorities to develop and further facilitate road transport in the ECO region.

The involvement of the BSEC-URTA in the ECO-IRU Silk Road Truck Caravan Project, among others, contributed to fulfillment of the BSEC-URTA strategic objective aimed at supporting the revitalization of the Silk Road.

Inspired by the Black Sea Ring Highway Caravan 2007, the ECO-IRU Silk Road Truck Caravan also promoted the BSEC and the BSEC-URTA in the ECO region.

Future analysis of the conclusions of this Caravan may also be expected to provide the ECO governments with reliable information with a view to facilitating road transport from Asia via the BSEC region to Europe.

THE BLACK SEA RING HIGHWAY CARAVAN

The Black Sea Ring Highway Caravan was organised jointly by the world road transport organisation, the IRU, and its regional family, the BSEC-URTA, under the patronage of the Secretary General of the Black Sea Economic Cooperation Organization, HE Ambassador Leonidas Chrysanthopoulos, between 19 April and 28 May 2007.

The Caravan was organized on the occasion of signing of the BSEC Memorandum of Understanding on Coordinated Development of the Black Sea Ring Highway around the Black Sea basin by the Ministers of Foreign Affairs of the BSEC Member States in Belgrade on 19 April 2007.

Twelve trucks from each BSEC Member State drove a 8500 km itinerary during 40 days, following, as much as possible, the future Black Sea Ring Highway (BSRH)

routes. The Caravan started on 19 April in Belgrade and ended on 28May 2007, in Istanbul.

The Caravan had the mission:

- a) to promote the future Black Sea Ring Highway to the BSEC people,
- b) to examine the existing road infrastructure along the possible Black Sea Ring Highway routes,
- c) to collect transport-related data about the non-physical conditions *en route* such as border waiting times, customs procedures and controls, road user charges and driver visa requirements.

Dünya Ticaret Örgütü-Bölgesel Ticaret Anlaşmaları İlişkisi: Sorunlar, Çözümler ve Türkiye'ye Yansımaları

Yıldız Tuğba KURTULUŞ KARA¹

Ekonomi Bakanlığı, Dış Ticaret Uzmanı.

Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ) temsil ettiği çok taraflı ticaret sisteminin temel ilkelerinden “en çok kayrılan ülke” (MFN) prensibinin başlıca istisnalarından olan² ve son dönemde sayıları büyük bir hızla artan Bölgesel Ticaret Anlaşmaları (BTA'lar)³ “çok taraflı ticaret sistemini destekliyor mu yoksa zayıflatıyor mu?”

- 1 Makale, yazarın Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği ve Uluslararası Ekonomik İlişkiler A.B.D.'nda yürüttüğü Doktora çalışması çerçevesinde 11 Ocak 2012 tarihinde savunduğu ve oybirliği ile başarılı bulunan Doktora tezinin bir kısmının uyarlamasıdır. Makalede öne sürülen argümanlar yazara ait olup, Ekonomi Bakanlığı'nın görüşünü temsil etmemektedir.
- 2 GATT/DTÖ sistemi “ayrımcı olmama” temel ilkesine dayanmaktadır; bu ilke “en çok kayrılan ülke” (MFN) ve “ulusal muamele” kurallarında ifadesini bulmaktadır. Ancak, uluslararası ticaretin liberalizasyonuna katkıda bulunacağı düşüncesiyle ve bu amaca hizmet etmesini sağlayacağı değerlendirilen koşul ve kısıtlarla BTA'lara MFN istisnası tanıyan temel GATT/DTÖ düzenlemeleri aşağıda irdelenecektir.
- 3 “Bölgesel Ticaret Anlaşmaları” (BTA'lar) terimi, Serbest Ticaret Anlaşmaları (STA'lar), Gümrük Birlikleri ve gelişmekte olan ülkeler arasında akdedilen kısmi kapsamlı liberalizasyon anlaşmalarını kapsamaktadır.

sorusu, yeni bir soru olmamakla birlikte, DTÖ Doha Turu müzakerelerinin 2006 Haziran ayında sekteye uğraması ve ardından ABD, AB ve Uzakdoğu ülkeleri başta olmak üzere, uluslararası ticaretin başlıca aktörlerinin BTA'lara ağırlık vermesi sonucu çokça tartışılan bir konu haline gelmiştir.

1948-1994 yılları arasında Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) döneminde bildirilen BTA sayısı 123 iken, 1995'te DTÖ'nün kuruluşundan bugüne 300'den fazla yeni BTA bildirim yapılmıştır. 2006 sonu itibariyle DTÖ'ye bildirilen ve yürürlükte olan BTA sayısı 214 iken, 2011 sonunda yürürlükte bulunan BTA sayısı 326'ya ulaşmıştır.⁴ Yıllık ortalama BTA bildirim sayısı GATT döneminde üçten az iken DTÖ döneminde yılda 20'ye yükselmiştir.⁵

BTA'lar yeni bir olgu olmayıp, GATT'ın imzalanmasından çok daha önce gündeme gelmiştir. Diğer taraftan, önceki bölgeselleşme trendleri incelendiğinde söz konusu BTA'ların daha ziyade belirli bölgelerde ve az sayıda ülke tarafından akdedildiği

---

4 Söz konusu 326 BTA'nın 193 tanesi GATT XXIV. Madde (178 STA, 15 Gümrük Birliği), 35 tanesi Yetkilendirme Hükümü, 98 tanesi GATS V. Madde kapsamında bildirilmiştir; bkz. <http://rtais.wto.org/UI/publicsummarytable.aspx>. BTA'lara ilişkin veriler şeffaık ilkesi çerçevesinde ve DTÖ'ye yapılan bildirimler doğrultusunda "DTÖ BTA'lar Veritabanı"nda yayımlanmaktadır. BTA'lara ilişkin düzenli olarak güncellenen verilere <http://rtais.wto.org/UI/PublicMaintainRTAHome.aspx> internet adresinden erişmek mümkündür.

5 BTA bildirimleri, GATT XXIV Madde, GATS V. Madde, Yetkilendirme Hükümü ve mevcut BTA'lara katılımlar çerçevesinde ve mal ve hizmetler ticareti alanlarında ayrı ayrı gerçekleştirilmektedir. GATT/DTÖ'ye bildirim yapılan BTA'ların tam listesi için bkz. <http://rtais.wto.org/UI/PublicAllRTAList.aspx>.

görülmektedir. Bugün ise Moğolistan hariç⁶ tüm DTÖ üyelerinin birden fazla BTA'ya taraf olduğu; sayıları hızla artan bu BTA'ların coğrafi dağılımı, klasik ticaret anlaşmalarının çok ötesine geçen içerikleri ve öngördüğü entegrasyonun derinliği bakımından çok daha kompleks bir yapı arz ettiği; tarife indirim ve tarife dışı engeller yanı sıra, "sınır-ardı" tabir edilen ve geleneksel olarak ulus-devletlerin egemen yetkisinde kabul edilen konularda, zaman zaman DTÖ'nün de ilerisinde düzenlemeler getirdiği görülmektedir.

DTÖ'nün küresel ekonomik yönetimdeki rolü, sayısı her geçen gün artan "yeni nesil BTA'lar" ile test edilmektedir.⁷ BTA'ların son dönemde kaydettiği artış, BTA'lara biçilen rol, ilgili GATT/DTÖ disiplininin içerdiği boşluklar ve DTÖ'nün karşı karşıya olduğu kriz çerçevesinde çok taraflı ticaret sisteminin geleceğini tehdit etmektedir. Bu itibarla, BTA'lar-DTÖ ilişkisinin nasıl düzenlenmesi gerektiği sorusu öne çıkmaktadır. Bu ilişkinin nasıl gelişeceği Türk dış ticaret politikası için de önemli bir parametredir. Nitekim, AB ile Gümrük Birliği (GB) çerçevesinde Ortak Ticaret

---

6 Kuzeyde Rusya Federasyonu ve güneyde Çin Halk Cumhuriyeti ile sınırdaş olan Moğolistan'ın dış ticaret politikası bu iki komşusuna olan bağımlılığı ve bu bağımlılığı dengeleme çabası çerçevesinde şekillenmektedir. Doğal kaynaklar bakımından Rusya'ya ve ihracat (pazara giriş) bakımından Çin'e bağımlı olan Moğolistan "üçüncü komşular"ı olarak tanımladığı ABD ve Japonya ile ticari ilişkilerini geliştirmek suretiyle bu bağımlılığını dengelemeye çalışmaktadır (**EIU Country Report-May 2011**, s. 9). ABD ile bir süredir yürütülmekte olan STA müzakerelerinde gelişme kaydedilememiştir (**EIU Country Report-August 2011**, s. 14). Moğolistan halen herhangi bir BTA'sı olmayan tek DTÖ üyesidir.

7 DTÖ eski Genel Müdürü Dr. Supachai Panitchpakdi, **The WTO and Global Governance: Future Directions**, Gary P. Sampson (ed.), NY: UN University Press, s. 5.

Politikasına uyum yükümlülüğü gereği, AB'nin üçüncü ülkelerle imzaladığı BTA'ları üstlenmesi gereken ve söz konusu anlaşmaları imzalayamaması halinde ticaret sapması riski ile karşı karşıya olan Türkiye'nin GB ile AB pazarına girişte edindiği kazanımlar, AB'nin üçüncü ülkelerle imzaladığı her yeni BTA ile aşınmaktadır.

Makale, BTA'ların ticaretin liberalizasyonunda neden "ikinci en iyi" olduğunu, buna rağmen neden giderek artan ölçüde DTÖ platformuna tercih edildiğini; mevcut durumda DTÖ-BTA'lar ilişkisinin zorluklarını ve bu ikisi arasındaki ilişkinin geleceğine ilişkin projeksiyonları ele almakta ve Türkiye için politika seçeneklerini değerlendirmektedir.

BTA'lara MFN prensibinin sınırlı istisnaları arasında izin verilirken geçerli temel anlayış, söz konusu tercihli ticaret düzenlemelerinin, belirli koşullar çerçevesinde, DTÖ'nün çok taraflı ticaretin liberalizasyonu hedefine katkıda bulunacağı düşüncesi idi. Nitekim, GATT 1947'de BTA'larla ilgili olarak, "akit taraflar serbest ticaretin taraflar arasında daha derin entegrasyon öngören gönüllü anlaşmalar yoluyla geliştirilmesi isteklerini teslim ederler" ifadesine yer verilmek suretiyle, BTA'ların çok taraflı ticaret sistemine katkıda bulunacağı inanç ve temennisi dile getirilmiştir. İlgili madde ile BTA'ların bu amaca hizmet etmesini ve "DTÖ-uyumlu" olmasını teminen belirli kriterler getirilmiştir.

GATT/DTÖ sistemine göre bölgesel ticaret anlaşmaları aşağıdaki üç düzenlemeye uygun olması halinde mümkün görülmektedir:

1. Mal ticaretinde BTA'ları (Gümrük Birliklerini ve Serbest Ticaret Anlaşmalarını) düzenleyen *GATT Madde XXIV*,

2. Hizmetler ticaretinde BTA'ları düzenleyen *GATS Madde V*,
3. Gelişmekte olan ülkelerin Tercihli Ticaret Anlaşmalarını düzenleyen *Yetkilendirme Hükümü (Enabling Clause)*.

Mal ticaretini düzenleyen GATT Anlaşması'nın XXIV. Maddesi BTA'lara yönelik temel düzenlemedir. Bu maddeye göre, DTÖ kuralları ile uyumlu kabul edilmesi için gümrük birlikleri ve serbest ticaret anlaşmalarının karşılaması gereken koşullar uyarınca;

- anlaşmaya konu olan liberalizasyon ticaretin “*esaslı bir kısmını*” kapsamalıdır.
- düzenleme, taraflar arasında ticareti serbestleştirirken üçüncü ülkelere karşı duvarları yükseltmemelidir. Bölgesel ticaret anlaşmaları, tarafları arasında gümrük vergileri ve diğer ticari engelleri kaldırırken üçüncü ülkeler entegrasyon ülkeleri ile ticareti daha zor bulmamalıdır.
- öngörülen liberalizasyon “*makul bir sürede*” tamamlanmalıdır.

GATT XXIV'üncü Madde şeffaflık konusunu da ele almaktadır. İlgili hüküm uyarınca, STA'ların ve gümrük birliklerinin üyeler tarafından incelenebilmesini teminen taraflarca GATT/DTÖ'ye bildirimde bulunulması gerekmektedir. Diğer taraftan, “GATT/DTÖ uyumlu BTA kriterleri”nden “*ticaretin esaslı kısmı*”na ilişkin somut bir tanımlama getirilmemiş olması, farklı yorum ve uygulamalara yol açmaktadır. Bu durum, GATT/DTÖ'ye yapılan bildirimlere ilişkin değerlendirmelerin tamamlanmasını da imkansız kılmaktadır. “Ticaretin esaslı bir kısmı” koşulunun ne şekilde tanımlanması gerektiği konusunda

iki farklı yaklaşım mevcuttur. Bunlardan niteliğe yönelik yaklaşıma göre, ticaretin esaslı bölümünün kapsanabilmesi için hiçbir sektörün liberalizasyon kapsamı dışında tutulmaması gerekmektedir. Niceliği esas alan yaklaşımda ise, ürünlerin tarife bazında kapsama dahil edilmesi gerekmektedir. Kurallar Müzakere Grubu'ndaki genel eğilim tarife bazında ürün kapsamının en az % 90'lık bölümünde ticaretin tercihli oranlardan gerçekleştirilmesi gerektiği şeklindedir.⁸ "Ticaretin esaslı kısmı" tanımının netleştirilmesi suretiyle GATT XXIV. Maddenin geliştirilmesi Doha Turu görev tanımında benimsenen hususlar arasındadır. Anılan maddenin muğlaklığı BTA'lar Komitesinin kendisine bildirilen BTA'ların DTÖ-uyumluluğunu değerlendirmesini imkansız kılmakta ve farklı derinlikte BTA'ların akdedilmesi sistemsel meselelere yol açmaktadır. GATT XXIV. Maddenin iyileştirilmesi BTA'lara tanınan MFN istisnasının amacına hizmet etmesini (çok taraflı liberalizasyona katkıda bulunmasını) temin etmek bakımından önemlidir.

Hizmet Ticareti Genel Anlaşması'nın (GATS) V. Maddesi de benzer bir hükmü, sınır ötesi ticaret, yurt dışında tüketim, ticari varlık, gerçek kişilerin dolaşımı olarak tanımlanan dört farklı hizmet sunum şekli için getirmektedir ve hizmetler ticareti alanındaki BTA'ların ticaretin liberalizasyonunda ayrımcılığa yer vermeyecek ve ticaretin esaslı bir kısmını kapsayacak düzenlemeler getirmesi gerektiğini hükme bağlamaktadır.

8 Türkiye de nicel tanımlama yaklaşımını desteklemektedir. Bkz. TN/RL/W/32, Negotiating Group on Rules - Submission on Regional Trade Agreements - Paper by Turkey, 25.11.2002; TN/RL/W/167, Negotiating Group on Rules-Submission on Regional Trade Agreements-Paper by Turkey, 08.12.2004, <http://members.wto.org/members/>

1979'da Tokyo Turu sırasında yürürlüğe giren Yetkilendirme Hükümü ("Enabling Clause") ile gelişmekte olan ülkelerin kendi aralarında imzalayacakları BTA'lar bakımından GATT XXIV. Maddeden daha esnek düzenlemelere izin verilmiştir.

Aslında, BTA'ların çok taraflı sisteme olumsuz etkileri kadar olumlu etkileri de söz konusudur. Örneğin, yatırımlar alanında uluslararası kuralların çoğu BTA'larla gelişmiştir. MFN ilkesinin kendisi de önce BTA'lara derc edilen ardından çok taraflı sisteme transfer edilen bir düzenlemedir.⁹ BTA'ların içerdiği ikilem, ticaretin liberalizasyonuna katkıda bulunurken "ayrımcılık yasağına" istisna teşkil etmesi; "dışlayıcı" olmasıdır. BTA'ların öngördüğü liberalizasyon sadece taraf olan ülkeler arasında geçerlidir. Ayrıca, BTA'lara ilişkin temel GATT/DTÖ düzenlemesi olan GATT XXIV. Maddenin getirdiği "çok taraflı ticaret sistemi ile uyumluluk kriterleri"nin içerdiği muğlaklıklar, uygulamada sistemsel sorunlara yol açmaktadır. Özellikle de, çok taraflı ticaret sisteminden beklentilerin tamamen BTA'lara atfedildiği mevcut durumda sistemsel etkisi negatiftir.

"İKİNCİ EN İYİ" BTA'LAR

Ekonomik-siyasi motivasyonları ve sağladığı faydalardan bağımsız olarak, BTA'ların ticaretin

---

9 James Mathis, **Regional Trade Agreements in the GATT/WTO: Article XXIV and the Internal Trade Requirement**, 2002, The Hague: TMC Asser Press, ss. 11-29. ABD, İngiltere'nin tercihli ticaret düzenlemelerinden zarar gördüğü için ikili ticaret anlaşmalarına MFN ilkesinin derc edilmesini savunmuş, uygulama daha sonra GATT platformuna aktarılmıştır. Bu örnek, BTA'ların "sıçrama tahtası" (test bed) rolü oynadığı argümanını desteklemektedir. BTA'larda geliştirilen pek çok düzenleme olgunlaştığında çok taraflı sisteme maledilebilmektedir.

liberalizasyonunda “ikinci en iyi” yöntem olduğu genel kabul görmektedir. Burada öncelikle neden çok taraflı platformda liberalizasyonun en iyi, BTA’ların ise ikinci en iyi olduğunu irdelemek gerekmektedir.

BTA’ların içerdiği en temel sorun ayrımcı niteliğidir. Üçüncü ülkelere karşı tarifeler ve diğer ticari engeller yükseltilmese de BTA’nın teşekkülü, tarafları için üçüncü ülkelere mal ve hizmet ithalatını BTA içi tedarige kıyasla daha pahalı hale getirmektedir. BTA imzalayan ülkeler arasında ticaretin artışı üçüncü ülkeler aleyhine gelişebilmektedir.

DTÖ, serbest ticarete tercihli olmayan bir yaklaşımı ifade etmektedir. Çok taraflı platformda ticaretin liberalizasyonu, üye devletlerce alınan önlemlerin MFN ilkesi bazında tüm üçüncü ülkelere ayrımcı olmayan bir şekilde uygulanmasını öngörmektedir. Uluslararası ticaretin önündeki tarife bazlı ve tarife dışı engellerde sistemin tüm üyeleri tarafından indirime gidilmesini sağlamaktadır. Ayrımcılık yasağına (MFN ilkesine) dayalı sistem, üye ülkelere pazara girişte eşit fırsatlar sunarken, aynı zamanda, en düşük maliyetle/en etkin üretim yapan tedarikçiden ithalat imkanı tanımaktadır.

DTÖ ayrıca, konuları bağlantılandırmak suretiyle (“issue linkages”) üye ülkelerin kendileri için “hassas” olan müzakere konularında dengeli taahhüt ve kazanımlarda bulunmasına imkan tanırken müzakerelerin ilerlemesini mümkün kılmaktadır. BTA’lardaki artış ise DTÖ’nün bu yeteneğini kısıtlamaktadır. Üye ülkeler için “hassas” kabul edilen ve DTÖ müzakereleri zor ilerleyen konular BTA’larda liberalizasyonun kapsamı dışında bırakılmakta; diğer konularda ise, DTÖ’nün de ötesine geçen bazı düzenlemelere gidilmektedir. Bu durum, sanayi ürünlerinde pazara giriş (NAMA), hizmetler ticareti,

rekabet ve fikri mülkiyet haklarının korunması gibi konularda liberalizasyon BTA'lar temelinde parçalı bir şekilde ilerleme kaydederken, tarım başta olmak üzere hassas sektörlerin DTÖ platformuna bırakılmasına; elinde sadece çetrefilli hassas konular kalan DTÖ'de müzakerelerin, konuların bağlantılandırılması imkanı kaybaldığından, tıkanmasına yol açmaktadır.

DTÖ'nün en iyi, BTA'ların ikinci en iyi olduğu bir başka alan gelişmekte olan ülkeler/en az gelişmiş ülkelerin (EAGÜ'ler) çıkarlarının korunması ile ilgilidir. Gelişmekte olan ülkeler/EAGÜ'ler çelişkili bir biçimde, DTÖ'de kabul etmeye yanaşmadıklarının da ötesinde, ileri liberalizasyon düzenlemelerini BTA'larda kabul etmektedir. DTÖ müzakerelerinde, kurdukları farklı bileşenlerdeki koalisyonlarla siyasi ve ekonomik güçlerine oranla önemli ağırlık kazanan bu ülkeler, BTA'larda gelişmiş ülke ortakları karşısında müzakere pozisyonu açısından oldukça dezavantajlı konumdadır.

Tercihlerin erozyonu ("preference erosion") korkusu da BTA'ların ikinci en iyi olmasının arkasındaki önemli nedenlerdendir. Taraflar BTA ile edindikleri tercihlerin erozyonu korkusu ile DTÖ'deki müzakerelere uzak kalabilmektedir. Diğer taraftan, BTA ile edindikleri kazanımlar zaten, BTA ortaklarının üçüncü ülkelerle akdettiği her yeni BTA yüzünden sürekli erimektedir.

Özetle, MFN bazlı liberalizasyon maliyetlerin en düşük olduğu yerde üretim yapılmasını, tüketicilere daha fazla seçim hakkı tanınmasını, rekabet yoluyla üretimin disipline edilmesini, üreticilerin büyük çaplı üretim imkanından yararlanmalarını ve refahın daha çok artmasını sağlamaktadır. BTA'lar ise mal ve hizmetlerin en etkin tedarikçi yerine başka bir kaynaktan temin edilmesine yol açarak ekonomik açıdan verimliliği önlemektedir. Söz konusu ticaret sapması yalnızca

tarife bazlı düzenlemelerden kaynaklanmamaktadır. “Yeni nesil BTA’lar”ın yatırımlar, hizmetler ticareti, fikri mülkiyet haklarının korunması, rekabet, standartlar, işçi hakları ve çevre gibi pek çok alanda getirdiği ticaret düzenlemelerinin yarattığı daha derin entegrasyon BTA’ların ticaret saptırıcı etkisinin temel nedenidir. Yani bütünleşme teorilerinin vurgu yaptığı statik etkilerden çok, dinamik etkiler ön plana çıkmaktadır.

DTÖ tarafından getirilen kurallar evrensel kabul görmekte; meşru kabul edilmektedir. BTA bazlı derin entegrasyonun ön plana çıkması ise, uluslararası ticarete kural temelli yapıdan güç temelli yapıya geçiş riskini ifade etmektedir. Hassas sektörler dışındaki konularda liberlizasyon çabalarının BTA'lara kaydıği bir DTÖ, önemini yitirme riski ile karşı karşıyadır.

Bu tablo, DTÖ üyelerinin giderek artan sayıda BTA akdetmesinin yarattığı çelişkili davranışı sorgulamayı gerektirmektedir.

BTA’ların motivasyonlarını “ekonomik” ve “siyasi” olmak üzere gruplandırmak mümkündür. BTA’ların arkasındaki başlıca ekonomik motivasyonların pazara giriş imkanlarını artırma çabası; “dışarıda kalma” korkusu; BTA’ların dışlayıcı etkisinden kaynaklanan domino etkisi; çok taraflı ticaret müzakerelerinde yavaş ilerleme karşısında aciliyet arz eden ticari çıkarların gerçekleştirilebileceği alternatif bir platform sunması (“forum shopping”); daha az sayıda aktör arasında müzakerelerin çok taraflı platformda uzlaşmaya varmaktan daha kolay bulunması ve daha derin entegrasyona (DTÖ+) gidebilme imkanı sunması gibi değerlendirmeler olduğu görülmektedir.

BTA’ların arkasındaki başlıca “politik/stratejik” motivasyonlara bakıldığında ise, farklı platformlarda yürütülen müzakereleri birbirine karşı kullanmak ve konular/çıklarlar arasında bağlantı kurmak suretiyle

(“value creating”) müzakere gücünü artırmak; ülkedeki siyasi/ekonomik reformları sağlamlaştırmak;¹⁰ normatif gücünü ve görünürlüğünü artırmak;¹¹ güvenlik güdüsü¹² ve karşılıklı bağımlılıkları artırmak suretiyle çatışmaların önlenmesi gibi hususlar öne çıkmaktadır.

“MAHKUMUN İKİLEMİ” OLARAK BTA’LAR

BTA’ların akdedilmesinin ardında yukarıda sayılan siyasi/güvenlik, ekonomik ve diğer çeşitli ve ayrıştırılması mümkün olmayan motivasyonlar bulunabilir. Ancak bugün çok taraflı sistemin varlık nedenini sorgulanır hale getiren sorunlardan biri olarak BTA’ların ticaretin liberalizasyonunda başlıca araç haline gelmesinin ardındaki temel motivasyonun, DTÖ üyelerinin karşı karşıya olduğu “mahkumun ikilemi” olduğu görülmektedir.¹³

- 10 AB’nin genişlemesinde eski doğu bloku üyelerine demokratik reformları ve pazar ekonomisini yerleştirme güdüsü ve NAFTA’nın Meksika’daki ekonomik reformların yerleştirilmesine etkisi örneklerinde görüldüğü gibi.
- 11 Özellikle AB ve ABD, BTA’lar yoluyla değerlerini, normlarını ve standartlarını yayarak güçlerini pekiştirmeyi gözetmektedir.
- 12 Kurumların uluslararası işbirliğini geliştirmedeki önemi ve DTÖ’nün rolü hakkında mahkumun ikilemi oyununa dayalı değerlendirmeler için bkz. Thomas Oatley, “The Greatest Challenge? Regional Trade Agreements and the WTO”, ss. 35-39; “Politics of Trade Cooperation and the WTO”, ss. 55-65, **International Political Economy: Interests and Institutions in the Global Political Economy**, Boston: Longman, 2005.
- 13 Vinod K. Aggarwal and Cédric Dupont, “Collaboration and Coordination in the Global Political Economy”, **Global Political Economy**, John Ravenhill (ed.), Oxford: Oxford University Press, 2005, s. 35. Farklı senaryoların aktörler için getirisini/götürüsünü karşılaştırabilmek bakımından oyun teoremi, bu tabloyu ({A, B}: aktörlerin tercihleri ve DTÖ tercihi: 1. Strateji (S1), BTA tercihi: 2. Strateji (S2) olmak üzere) aşağıdaki gibi sayısallaştırmaktadır.

Mevcut koşullar altında; BTA'lara ilişkin başlıca hukuki düzenleme olan GATT XXIV. Maddenin içerdiği muğlaklıklar nedeniyle, BTA'ların DTÖ uyumluluğu garanti edilemediği gibi, DTÖ uyumsuz BTA'lar akdedilmesini caydıracak veya cezalandıracak bir mekanizma da bulunmamaktadır. BTA'lar tarife bazlı liberalizasyonun ötesine geçen ticaret düzenlemeleri ile DTÖ'den bağımsız ticaret rejimleri ve kendi anlaşmazlıkların halli mekanizmaları ile duplikasyonlara ve çatışma riskine neden olmaktadır. Söz konusu "sistemsel meseleler", DTÖ tarafından temsil edilen çok taraflı ticaret sisteminin karşı karşıya olduğu krizin etkileri ile birleştiğinde, BTA'ların çok taraflı sisteme katkıda bulunmasını engellemektedir. BTA yarışının yarattığı kaygan zemin çok taraflı ticaret sisteminin temelini zayıflatmaktadır.

DTÖ üyeleri, ticareti serbestleştirmede "en iyi" yöntem olduğu kabul edilen çok taraflı platform (oyun teorisi terminolojisi ile "işbirliği") veya "ikinci en iyi" seçenek olan BTA'lar ("ihamet") arasında bir tercih yapmaktadır. Mevcut koşullar çerçevesinde en rasyonel davranış olarak algıladıkları yöntemin "ihamet", yani BTA'lar akdetmek olduğu görülmektedir.

Tablo 1: Mahkumun İkilemi olarak BTA'lar

	Üye B DTÖ odaklı	Üye B BTA odaklı
Üye A DTÖ odaklı	İkisi de belirli kazanım sağlar*	B daha çok kazanır A daha çok kaybeder
Üye A BTA odaklı	A daha çok kazanır B daha çok kaybeder	İkisi de daha az kazanır

*Kazanım, (talep ve arz yönlü) pazara giriş imkanları başta olmak üzere, ticaretin liberalizasyonundan beklenen refah artışı, tercihlerin erimesine karşı korunma vb. *ekonomik* faydayı ifade eder.

Bu tercih oyunculara (DTÖ üyelerine) iki durumda da avantaj sağlamaktadır:

- Herhangi bir üye, ihraç pazarlarında rekabet ettiği diğer üyeler sadece çok taraflı platformda serbestleştirmeyi benimserken, istekli üyelerle BTA akdetme yoluna giderse, “işbirliği” stratejisinden daha kazançlı çıkacaktır. Böylece, belirli hedef pazarlarda rakiplerine karşı rekabet avantajı sağlarken, çok taraflı platformda gerçekleştirilen serbestleştirmenin nimetlerinden de yararlanabilecektir. Sonuç olarak üyeler, diğer üyelerin çok taraflılık stratejisini seçmesi halinde, BTA’ların bireysel çıkarlarını maksimize eden seçenek olduğu sonucuna varmaktadır.
- Hedef pazarlarda rekabet edilen diğer üyelerin de BTA’ları (“ihaneti”) tercih etmesi halinde, yine aynı stratejiye başvurmak avantajlı görülecektir. Aksi takdirde, rakipler BTA ortaklarının pazarlarında karşılaştırmalı avantajlarını artırırken, kendileri dezavantajlı konuma düşecektir.

Tablo 2: Mahkumun İkilemi olarak BTA'lar¹⁴

		Aktör B	
		<i>S1</i>	<i>S2</i>
Aktör A	<i>S1</i>	3,3	1,4
	<i>S2</i>	4,1	2,2

Bu çerçevede BTA'lar “dominant”, çok taraflı liberalizasyon ise “domine edilen” stratejidir. Oysa, DTÖ üyelerinin çok taraflı platforma kıyasla BTA müzakerelerini tercih ettiği mevcut denge, tüm üyelerin çok taraflı platformda liberalizasyona odaklanması, yani işbirliğini tercih etmesi halinde sağlanacak dengeye göre daha az kazanım sağlamaktadır. Bu tercih optimum olmayan bir dengeyi ifade eder.¹⁵ Söz konusu ikilem ancak kazanımlar matrisi, işbirliğini tüm taraflar için en iyi seçenek haline getirecek şekilde değiştirilebilirse çözülür.

Tablo 3: İkilemin çözümü

		Aktör B	
		<i>S1</i>	<i>S2</i>
Aktör A	<i>S1</i>	3,3	1,4
	<i>S2</i>	4,1	2,2

14 Richard Baldwin and Patrick Low (eds.), **Multilateralizing Regionalism: Challenges for the Global Trading System**, Cambridge: Cambridge University Press, 2009.

15 Richard Baldwin and Patrick Low (eds.), **Multilateralizing Regionalism: Challenges for the Global Trading System**, Cambridge: Cambridge University Press, 2009.

İkilemin çözümü, üyelerin BTA stratejisini ticaretin liberalizasyonunda başlıca yöntem olarak benimsediği mevcut dengeden (2,2), DTÖ'nün ticaretin liberalizasyonunda merkezi konumunun kabul edildiği optimum duruma (3,3) geçişi mümkün kılacaktır. Bu ise kazanımlar matrisinin değiştirilmesine bağlıdır.

Bu noktada, kazanımlar matrisinde söz konusu değişimin nasıl sağlanabileceği sorusu gündeme gelmektedir. DTÖ üyesi ülkelerin BTA kazanımlarının kısa vadede kompanse edilebilmesi zor görünmektedir. Dolayısıyla, GATT XXIV uyumsuz BTA'lara yönelik "yaptırımlar"ın artırılması ve DTÖ üyelerine BTA'lardan edindikleri kazanımların geçici olduğu mesajının güçlü bir şekilde verilmesi gerekmektedir. Bunun için ilgili kuralların netleştirilmesi, değiştirilmesi ve daha iyi uygulanması dahil çeşitli seçeneklerin değerlendirilmesi gerekmektedir.

İKİLEMİN ÇÖZÜMÜ: BÖLGESELLEŞMENİN ÇOK TARAFILILAŞTIRILMASI

Kazanımlar matrisini değiştirerek çok taraflı platformda liberalizasyonun öncelikli konumunu koruyabilmek için iki yönetime başvurulabilir;

- "Ceza" ("ihanetin" yaptırıma bağlanması): BTA'ların disipline edilmesi; GATT XXIV ve GATS V'in muğlaklıklarının giderilmesi, izleme (şeffaflık) mekanizmasının güçlendirilmesi ve GATT/DTÖ-uyumsuz BTA'lara yaptırım getirilmesi.
- "Ödül" ("işbirliği"nin teşvik edilmesi): "Bölgeselleşmenin çok taraflılaştırılması" kavramı altında tartışılan çeşitli yöntemlere başvurarak BTA'ların aşamalı olarak MFN

istisnası olmaktan çıkarılması suretiyle çok taraflı platformda işbirliğinin daha cazip hale getirilmesi.

Tablo 4: DTÖ üyeleri için kazanımlar matrisinin değişmesi

		Aktör B	
		<i>S1</i>	<i>S2</i>
Aktör A	<i>S1</i>	4,4	1,4
	<i>S2</i>	4,1	1,1

Aşağıda daha detaylı ele alınacak bu iki yöntem ile üyeler için kazanımlar matrisini değiştirmek suretiyle mahkumun ikilemini çözmek mümkün olabilecektir. BTA [(2.2)'den (1.1.)'e inmesi] ve DTÖ [(3.3)'ten (4.4)'e çıkması] stratejilerinden kazanımlarının net bir biçimde farklılaşması üyelerin davranışlarını; politika tercihlerini değiştirme sürecini hızlandıracaktır.

BTA'ların disipline edilmesi yoluyla mahkumun ikileminin çözülmesi, ancak GATT XXIV/GATS V hükümlerindeki muğlaklıklar ("ticaretin esaslı kısmının liberalizasyonu"nun; BTA'nın kuruluşu sonrası üçüncü ülkelerle ticarete yönelik ticari engellerin yükseltilememesi gereğinin nasıl ölçülebileceğinin ve gümrük birliklerinde uyumlaştırılması gereken "diğer ticaret düzenlemeleri"nin net bir biçimde tanımlanması yoluyla) giderildikten sonra, BTA Komitesi İzleme Mekanizmasının güçlendirilmesi, incelenen BTA'nın GATT/DTÖ uyumluluğuna ilişkin net kararların telafuz edilip GATT/DTÖ uyumsuz bulunan BTA'lara ilişkin olarak yaptırımlar getirilmesi ile mümkün olabilecektir

Çok taraflı ticaret sistemi ile BTA'lar arasında “sinerji ve uyumu” yakalama çabasını ifade eden “bölgeselleşmenin çok taraflılaştırılması” kavramı ise ilk kez 10-12 Eylül 2007 tarihlerinde Cenevre’de DTÖ ve Cenevre Uluslararası ve Kalkınma Çalışmaları Enstitüsü tarafından düzenlenen bir Konferans ile gündeme gelmiştir. Konferans bildirimleri Baldwin ve Low tarafından derlenerek basılmış ve çalışma¹⁶ “yeni literatür”ün öncüsü olmuştur.¹⁷

Bölgeselleşmenin çok taraflılaştırılması literatürü tarafından ortaya konan önerilerin incelenmesi, Gümrük Birliği ile AB pazarına girişte elde ettiği kazanımlar AB’nin üçüncü ülkelerle imzaladığı her yeni BTA ile erimekte olan Türkiye için bazı politika seçenekleri sunması bakımından önemlidir. Söz konusu önerilerin fizibiliteleri henüz denenmemiş olup, fikri iklim değişimini ve bu kanalla politika kararlarını nasıl etkileyeceğini zaman gösterecektir.

Bölgeselleşmenin çok taraflılaştırılması için çeşitli yöntemler tartışılmakla birlikte, öne çıkan öneriler şunlardır;¹⁸

- BTA’ların coğrafi genişlemesi,
- BTA'lara “de jure MFN” ilkesinin eklenmesi veya
- BTA'lara “üçüncü taraf MFN’i” hükmünün eklenmesi

---

16 Richard Baldwin and Patrick Low (eds.), **Multilateralizing Regionalism: Challenges for the Global Trading System**, Cambridge: Cambridge University Press, 2009.

17 BTA'lar-DTÖ ilişkisinin çok taraflılığı güçlendirecek şekilde düzenlenmesi gerektiği argümanı ve bu çerçevede arayışların öncülü olmakla birlikte “bölgeselleşmenin çok taraflılaştırılması” formülasyonu yenidir.

18 Baldwin ve Low, **Multilateralizing Regionalism**, s. 81.

BTA'ların, AB'nin genişleme sürecinde olduğu gibi coğrafi genişlemesi alternatifi, "açık bölgeselleşme" varsayımına dayandığından fizibl olmayabilir. Nitekim, bölgesel ticari entegrasyonlar isteyen her üçüncü ülkenin katılımına tam anlamıyla açık değildir. Ancak, GATT XXIV. Maddenin "açık bölgeselleşmeyi" garanti edecek şekilde formülasyonu halinde doğal olarak gelişebilecek bir çözüm alternatifidir.

"*De jure MFN*" ilkesi halihazırda BTA'lara belirli konularda, özellikle yatırım ile ilgili düzenlemelerde eklenen bir ilkedir. Örneğin, bazı BTA'larda taraflar getirilen yatırım performansı kriterinin menşe ayrımı yapılmaksızın tüm yabancı yatırımcılara uygulanmasını kararlaştırmaktadır. Diğer taraftan, BTA taraflarının kendi aralarında daha derin entegrasyon amacı ile getirdikleri ileri liberalizasyon düzenlemelerini tüm üçüncü taraflara teşmil etmeleri gereği anlamına gelecek bu çözümün hayata geçirilebilirliği tartışmalıdır. Zira, BTA'ları bütünüyle bir ticaret politikası seçeneği olmaktan çıkarabilir. Bu da çok taraflı sisteme katkıda bulunacak BTA'ların teşviki yerine, bu tür BTA'ların hiç gündeme gelememesi sonucu doğurabilir. Ayrıca, bölgeselleşmenin çok taraflılaştırılması tartışmasında bu formülasyonun kabul edilebilirliği de zayıf görünmektedir; DTÖ üyeleri kendilerini bu derece bağlayan bir düzenlemeye gitmek istemeyecektir.

BTA'lara "*üçüncü taraf MFN*" (third party MFN) hükmünün eklenmesi ise, anlaşmaya taraf devletlerin kazanılmış faydalarının, taraflardan birinin üçüncü bir ülkeyle yapacağı daha avantajlı yeni bir düzenleme ile aşınmasının engellenmesini sağlayan bir formüldür. A ve B ülkeleri "*üçüncü taraf MFN*"i içeren bir anlaşma imzaladıktan sonra, B'nin C ülkesi ile imzaladığı BTA'da C ülkesine tanıdığı daha avantajlı ticaret

düzenlemesini B'ye de tanınması gerektiğini ifade eder. Bu itibarla, Gümrük Birliği ile AB pazarına girişte edindiği kazanımlar AB'nin imzaladığı her yeni BTA ile erimekte olan Türkiye için önemli bir politika seçeneğidir ve Türkiye tarafından çok taraflı platformda desteklenmesi gereken bir yöntem olduğu değerlendirilmektedir. BTA'lara "üçüncü taraf MFN" şartı getirilmesi "spagetti kasesi" etkisini¹⁹ ortadan kaldıracak ve BTA yarışının yarattığı kısır döngüyü kırmaya yardımcı olacaktır.

"Üçüncü taraf MFN'i", halihazırda BTA'ların kamu alımları ve hizmetler ticareti konularında getirdiği hükümlere derc edilmektedir. Kamu alımları alanında çeşitli BTA'larda yer alan üçüncü taraf MFN'i hükümü aşağıdaki gibidir.

"Taraflar, işbu Anlaşmanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren, ihalelere katılma konusunda, birbirlerinin firmalarına, diğer herhangi bir ülkenin firmalarına tanınandan daha az ayrıcalıklı muamelede bulunmayacaklardır."

Neden kamu alımları ve hizmetler ticaretinde böyle bir düzenlemeye gidildiği sorusu önemlidir. Bu sektörlerde pazara ilk giriş avantajının sağladığı fayda diğer alanlardan daha yüksek görünmektedir. Uluslararası ekonomi politığın temel ikileminde ifadesini bulan, sınırlı bazı çıkarların daha yoğun ve dolayısıyla etkin lobiye yol açar nitelikte olması belirleyicidir. Burada, çok taraflılaştırmayı "otomatik pilota alan" itici güç önem kazanmaktadır. Gelişmekte olan ülkeler, BTA

---

19 İlk defa Jagdish Bhagwati tarafından kullanılan kavram BTA'ların getirdiği farklı ticaret düzenlemelerinin (özellikle menşe kurallarının) uluslararası ticaret sistemini daha karmaşık hale getirmesine ve öngörülebilirliği azaltmasına atf yapmaktadır.

ortaklarının yeni anlaşmalar akdedeceği beklentisiyle ve ileride daha avantajlı muameleden yararlanabilmek ümidiyle bu prensibi anlaşmaya derc etmek isterken, gelişmiş ülkeler daha ziyade, ortaklarının pazarlarında edindikleri kazanımların erimesi ve firmalarının rakiplerine karşı dezavantajlı duruma düşmesi endişesi ile hareket etmektedir. Her hâlükârda, bu maddenin belirli sektörlerle sınırlı olmaktan çıkıp genel kurala dönüşmesi, çok taraflı sistemin belkemiğini oluşturan MFN ilkesinin, BTA yarışı çerçevesinde “en az kayrılan ülke” (LFN) prensibine dönüşmesini engelleyecektir.

Bölgeselleşmenin çok taraflılaştırılması uzun vadeli bir hedef olmakla birlikte, bu iki sistem arasındaki çatışmayı giderme ve tamamlayıcılığı artırma ihtiyacı BTA'lara taraf tüm DTÖ üyeleri için geçerlidir. Epistemik topluluklar konuyu yeni bir çerçeveden sunmaya ve bölgeselleşmenin çok taraflılaştırılmasını sağlayacak yeni normları hayata geçirecek kritik çoğunluğu ikna etmeye çalışmaktadır. DTÖ de kurumsal platformunu ve geniş kitlelere ulaşım kanallarını bu doğrultuda kullanmaktadır.

BTA'lar-DTÖ ilişkisini düzenleyen yeni normların gelişimine; bölgeselleşmenin çok taraflılaştırılmasına daha elverişli bir ortam hazırlayan bazı gelişmeler de önemlidir. DTÖ üyelerinin, her yeni BTA'nın getirisinin azalmakta olduğunu idrak etmesi işbirliği eğilimini artıracaktır. Baldwin, BTA'ların yarattığı “spagetti kasesi” ile çok taraflı sistem arasındaki dengeyi belirleyen ekonomi politik faktörlerine ilişkin olarak önemli bir argüman geliştirmiştir. Baldwin, BTA'ların özellikle menşe kuralları alanında getirdiği farklı düzenlemelerin neden olduğu ek maliyetlerin ve sistemsal karmaşanın belirli bir noktaya gelindiğinde DTÖ üyeleri için (tedarik zincirinin küreselleşmesi

ve üretimde dikey uzmanlaşma paralelinde çok uluslu şirketlerin çıkarlarına etkisi kanalıyla) katlanılamaz olacağını ve bunun BTA'lar aleyhine lobi gücü oluşturacağını savunmaktadır.²⁰ Baldwin BTA'ların tümüyle yok olacağını iddia etmemektedir. Daha ziyade, BTA'lardan uzaklaşma ve çok taraflılığa yönelme eğiliminin gelişeceğini savunmaktadır.²¹

TÜRKİYE İÇİN POLİTİKA SEÇENEKLERİ

Son dönemde hızlanan BTA yarışı, AB ile Gümrük Birliği çerçevesinde çok derin bir ticari entegrasyon içerisinde olan Türkiye'yi önemli ölçüde etkilemektedir. Bu etki, AB'nin özellikle G. Kore ve Hindistan STA'larını müzakere etmeye başlaması ile daha ciddi bir şekilde hissedilmeye başlanmıştır. Hızlanan BTA yarışı çerçevesinde, başta AB olmak üzere gelişmiş hedef pazarlarda rekabet gücü yüksek anılan ülkelerin STA'larla elde etmekte olduğu ilave kazanımlar firmalarımızın konumunu zorlayacaktır.

Giderek kızışan BTA yarışının Türkiye için ne ifade ettiğinin analiz edilmesi önemlidir. Türkiye AB ile ikili düzeyde sorunu çözme çabalarına paralel olarak, DTÖ platformunda da konuyu gündemde tutmaya ve kamuoyu oluşturmaya gayret göstermelidir. "Bölgeselleşmenin çok taraflılaştırılması" Türkiye'nin ticari çıkarları bakımından büyük önem taşımaktadır. Nitekim, bu haliyle AB'nin üçüncü ülkelere önerdiği BTA'lar, *de facto* Türkiye pazarına avantajlı girme imkanı sunmaktadır.

DTÖ platformunda, "kısa vadede" Doha Turu müzakereleri görev tanımında yer alan hedeflerin

20 Baldwin ve Low, **Multilateralizing Regionalism**, ss. 2, 661.

21 Baldwin ve Low, s. 2.

gerçekleştirilmesi önemlidir. Nitekim, son dönemde BTA'ların sayısında kaydedilen artışı çok taraflı ticaret sisteminin karşı karşıya olduğu krizden bağımsız değerlendirmek mümkün değildir. DTÖ üyeleri ticari çıkarlarını gerçekleştirmede BTA'ları alternatif bir platform olarak görmektedir. Sorun, BTA'ların destekleyici bir politika aracı olmaktan çıkıp üyeler için başlıca platform haline gelmeye ve DTÖ'nün gerekliliğinin sorgulanmaya başlamasıdır. Doha Turu müzakerelerinin başarı ile sonuçlandırılması, uluslararası toplumun çok taraflı platformda liberalizasyona öncelik verdiğinin ve bu bağlamda, DTÖ'nün meşruiyetinin teyidi anlamına geleceğinden önem arz etmektedir. Türkiye, Doha turu müzakerelerinin hedeflerinin gerçekleştirilmesi yönündeki çalışmaları desteklemeye devam etmelidir. Zira, BTA'ların faydalarının azamiye çıkarılması ve zararlarının asgariye indirilmesi, ancak çok taraflı ticaret sisteminin güçlü olması halinde mümkündür.

DTÖ platformunda “uzun vadede” izlenmesi gereken politika ise “bölgelleşmenin çok taraflılaştırılması” çalışmalarına katkıda bulunmaktadır. Uluslararası platformda yeni bir normun benimsenmesi, çıkarlar, çıkar algılamaları, bu algılara etki eden yeni fikirler ve kurumsal düzenlemeler gibi çeşitli faktörlerin ideal bir bileşimine bağlı olarak gündeme geldiğinden, bu “ideal ortam”ın oluşumuna katkıda bulunacak her türlü siyasi ve entelektüel inisiyatif önemlidir. Türkiye'nin ticari çıkarlarını korumak ve geliştirmek üzere, “bölgelleşmenin çok taraflılaştırılması” ihtiyacını dillendirmesi, bu konuda tartışılmakta olan önerileri, GB'den kaynaklanan özel durum ve ihtiyaçları doğrultusunda şekillendirmeye çalışması ve özellikle “bölgelleşmenin çok taraflılaştırılması” ile ilgili alternatifler arasında değinilen, BTA'lara “üçüncü taraf

MFN'i" hükmünün eklenmesini desteklemesi önem taşımaktadır.

BTA izleme mekanizmasının güçlendirilmesi de ülkemiz çıkarlarını desteklemektedir. Bu sürecin yaptırıma bağlanması halinde Türkiye'nin ticari çıkarlarını zedeleyen BTA'ları GATT XXIV'e aykırılık temelinde DTÖ Anlaşmazlıkların Halli mekanizmasına götürme imkanları artmış olacaktır.

GATT XXIV'ün disipline edilmesi ile ilgili olarak atıfta bulunulan, liberalizasyona konu ticaretin esaslı kısmının düzenlenmesi gereğinin hiçbir sektörün anlaşma kapsamı dışında tutulmaması olarak tanımlanması ise (diğer tüm ülkelerin olduğu gibi) Türkiye'nin de BTA imzalama kararı alırken değerlendirmesi gereken dengeleri karmaşıklaştıracaktır. Nitekim, "gelişmekte olan" bir ülke olarak Türkiye'nin tarım müzakerelerinde hareket alanını kısıtlayan unsurlar söz konusudur. Yine de bu durum, GATT XXIV. Maddenin, BTA yarışının yarattığı kısır döngüyü kıracak ve ülkeleri BTA'lar yerine DTÖ'ye yönlendirebilecek şekilde disipline edilmesini destekleme gereğini ortadan kaldırmamaktadır.

Türkiye, uluslararası ticaretin başlıca aktörlerinden AB ile gümrük birliği ilişkisi çerçevesinde hızlanan BTA yarışından en çok etkilenen ülkeler arasındadır. Ancak söz konusu yarıştan olumsuz etkilenen tek ülke değildir. Güney Afrika Gümrük Birliği (SACU) üyeleri, Güney Afrika Cumhuriyeti'nin, Orta ve Güney Amerika Ortak Pazarı (MERCOSUR) üyeleri ise Brezilya'nın üçüncü ülkelerle akdettiği BTA'lar nedeniyle ticaret sapsması riski ile karşı karşıyadır. AB-Hindistan STA'sının AB pazarına girişte Hindistan ile rekabet halinde olan pek çok gelişmekte olan ülke aleyhine rekabet dezavantajı yaratması öngörülmektedir. Bu itibarla, BTA müzakerelerinde ekonomik ağırlıkları nedeniyle

dezavantajlı konumda olan, ancak DTÖ platformunda çeşitli koalisyonlarla seslerini etkin şekilde duyurma imkanına sahip gelişmekte olan ilgili ülkeler nezdinde lobi faaliyetleri yürüterek “üçüncü taraf MFN”i temelinde bir çözüm için kamuoyu oluşturabilir.

Türkiye, BTA’ların çok taraflı ticaret sistemine etkilerine ilişkin olarak DTÖ platformunda Genel Müdür Lamy’nin ilgili tüm paydaşların katılımı ile yürütüleceğini ve bir yıl süreceğini duyurduğu çalışmaya²² da aktif şekilde katılmalı ve “üçüncü taraf MFN”i ilkesini savunmalıdır. Epistemik toplulukların bölgeselleşmenin çok taraflılaştırılmasına ilişkin çalışmalarına maddi ve teknik destek sağlanması da düşünülebilir.

---

22 Pascal Lamy-Speech, “Lamy announces study on trade situation as ministers pledge commitment to multilateralism”, 15 Dec. 2011, Geneva, http://www.wto.org/english/news_e/news11_e/mn11a_15dec11_e.htm.